

€ 2,60

št. 2

Marec 2002

Mladika

ISSN 1124 - 657X

Poština plačana v gotovini - marec 2002 • Spedizione in a.p. art. 2 comma 20/c legge 662/98 Filiale di Trieste - marzo 2002

Edvard Kovač: Jutro, ki se ne bo nikoli prevesilo v večer	01
Nadia Roncelli: Protest	02
Vladimir Kos: Pesmi	02
Marjan Schiffrer: Anahi	04
Pod črto	06
M. Žitnik: Čarodejke (2)	08
Iz sodobne hrvaške ženske lirike	09
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	11
Peter Merku: Iz spominov na starše (XVII.)	12
Ivo Jevnikar: Iz arhivov in predalov: "Ni mogoče pozabiti doma!" Padalec Milan Golob (II. del)	14
Iz gradiva o neki prenovi	17
Jože Velikonja: Viktor Antolin, Misli in ideje	18
Antena	19
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Marija Pirjevec: Tržaška knjiga)	22
Ocene:	
Knjige: Razni, Jadro 10 (N. Zaghet); Miroslav Košuta, Trije velblodi ali Pesmi za vsakogar (Z. Tavčar); O najlepši slovenski knjigi v letu 2001 (A. R.); Majda Šenica Vujanovič, Polončine pesmi (Z. Tavčar); Vinko Beličič, Žolto-rdeči voziček (E. Sferco)	28
Knjižnica Dušana Černeta (št. 39)	32

Na platnicah: Mala galerija Mladike (Magda Jevnikar); Za smeh; Listnica uprave; Pisma

Priloga: RAST 02 - 2002

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija,
ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.o.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 2,60 €. Celoletna naročnina za Italijo 21,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 24,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 29,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

pismo

TABOR SLOVENSКИH OTROK PO SVETU JEZERSKO 28. JULIJ - 4. AVGUST 2002

Po preteklih petih taborih otrok slovenskega rodu iz zamejstva in od drugod po svetu, ki so bili zelo uspešni, družabni in veseli, pripravljamo pri Slovenski konferenci Slovenskega svetovnega kongresa tudi letos že tradicionalni Šesti tabor slovenskih otrok po svetu, ki bo potekal od 28. julija do 4. avgusta 2002. Slovenska konferenca Svetovnega slovenskega kongresa letos že šestič pripravlja tabor mladih iz zamejstva in po svetu. Ker je občina Zgornje Jezersko tudi letos prisluhnila naši prošnji, bo tabor, tako kot lani, tudi letos potekal ob vznožju Kamniških Alp, pod prelazom Jezersko. Strokovni vodja tabora bo Davo Karničar, eden največjih slovenskih alpinistov in človek, ki je prvi presmučal Everest.

Tabora naj bi se udeležilo okoli šestdeset otrok slovenskega rodu v starosti od 12 do 16 let iz zamejstva in od drugod po svetu, spremljali pa jih bodo tudi otroci iz Slovenije, predvsem domačini. Bistvo in namen srečanja je predvsem druženje, spoznavanje ter medsebojno povezovanje mladih slovenskih rojakov iz zamejstva in po svetu, ter spoznavanje kulturne in naravne dediščine svojih prednikov.

V tednu, ki ga bomo preživeli skupaj v šotorih in ob tabornem ognju, si bomo ogledali krajevne znamenitosti Jezerskega ter stare običaje in šege Jezerjanov, imeli bomo veselo šolo slovenščine, kjer bodo otroci lahko spoznali melodičnost slovenskega jezika. Davo Karničar bo otroke popeljal v svet gora, seveda pa nam ne bo zmanjkalo časa tudi za družabne igre in osvežitve v Planšarskem jezeru.

Za vse dodatne informacije o taboru smo dosegljivi na naslovu:

Svetovni slovenski kongres, Cankarjeva 1/IV, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel. ++386 1 4263326; ++386 1 4266038; faks ++386 1 2522125; e-mail: drustvo.slo.konferenca@siol.net

VESELE VELIKONOČNE PRAZNIKE ŽELIMO VSEM BRALCEM MLADIKE!

SLIKA NA PLATNICI: Slovensko prosvetno društvo Mačkolje je ob svoji petdesetletnici pripravilo niz kulturnih prireditev, na katerih so se spomnili ustanovitve društva in delovanja v preteklih petdesetih letih. V soboto, 16. februarja, so povabili medse dr. Draga Štoko, ki je na lepo obiskanem "slovenskem večeru" predstavil svojo knjigo spominov na pobudnika slovenske prosvete na Tržaškem prof. Jožeta Peterlina. (foto Maver)

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češcut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Stefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Jutro, ki se ne bo nikoli prevesilo v večer

Odkar hodi človek pokonci, se ozira v nebo in sanja. Želi si, da bi plaval med zvezdami, se igral z luno in objel sonce. Toda te nič hudega sluteče misli prestreže bolečina. Rane, ki skelijo in pečejo, ne dovolijo več otroških sanj. Bol zahteva zrelega človeka, takšnega, ki se bo spoprijel s trpljenjem, ga premagal, ali pa mu vsaj vse življenje kljuboval.

Toda katera stiska je za človeka najhujša? Najbrž je to izguba ljubljenega bitja. Včasih bi raje umrli sami, samo da bi živeli naprej tisti, ki jih imamo radi. Nek obraz nam postane tako mil in ljub, da ga imamo raje od sebe. Vendar, kaj storiti, ko ga ni več, ko se skrrije za vedno? Kako se spopasti s smrtjo, ki preži na nam ljube obraze in hlasta tudi po nas samih?

Človek je od nekdaj hotel smrt obiti. Vedel je, da je ne more premagati, vendar, se je spraševal, ali bi ji lahko ušel? Svoje drage je polagal v grob skupaj s sulicami in lokom z željo, naj se bojujejo naprej. Morda bodo le uspeli smrti iztrgati njeno želo. Ta novi, večni boj je človek pospremil s plesom, krikom in molitvijo.

Zaslutil je, da pokojni ostajajo med nami in da potrebujejo našo pomoč. In človek je molil zanje, prosil bogove, naj rajnim pomagajo premostiti brezno, preplavati reko, najti izhod iz labirinta. Tudi če jim ne uspe, nič zato. Naj le pridejo nazaj v naše življenje in kot novorojenci poizkušajo znova.

Da, premagati smrt, se zavihetati v večnost, ali pa vsaj ponovno začeti živeti na zemlji - te so želje in hrepenenja, ki so stara toliko kot človeški duh. Človeška domišljija, njena ustvarjalna moč, je bila venomer v službi globoke slutnje, da smrt nima zadnje besede. Nekaj ali nekdo mora biti močnejši od nje.

In prišel je Sin človekov, ki je pokazal, da je smrt resničnejša, kot si človek upa priznati. Pokojni navidezno ne zaspijo, umolknejo in nam za določen čas izginejo izpred oči. Ne, naši dragi resnično umrejo! Smrt ni le videz, je resnica in to celo absolutna!

Toda nekdo je močnejši od smrti. Najvišji nam lahko podari življenje, o katerem še ne znamo sanjati. V jutro večnosti naša domišljajska moč še ne seže. Nekdo nam lahko podari zoro dneva, ki je naša ustvarjalnost ne zna prebuditi. Temu, Najvišjemu, je ime Ljubezen. Njegov Sin je znal tako ljubiti, da je s svojo dobroto priklical novo življenje. In ker ljubi tudi nas, je tudi nam pripravljen podariti življenje, ki ne mine. Potrebno je le sprejeti svetlobo upanja, ki nam jo ponuja.

Nič zato, če naša ljubezen ni popolna. Ostaja nam upanje, da se bo Sin človekov, Kristus, nase-lil v naši velikodušnosti do trpečih in ljubil z nami. V nas bo prižgal tisto svetlobo, ki bo nazna-njala velikonočno jutro. Jutro, ki se ne bo nikoli prevesilo v večer.

Zoran Mušič, IV. postaja Križevega pota v Gradnem.

Edvard Kovač

Protest

Pogostokrat smo na žalost priča prizorom, ki bi jih raje ne videli. Žalostni prizori - bede, nasilja, nepravilnosti -, ki nas globoko prizadenejo. Naša reakcija je ponavadi neodobravanje in nerazumevanje teh grozot. Pogosto pa tudi jeza, zakaj se je nekaj takega sploh zgodilo, jeza pa se kmalu sprevrže v protest, v katerem prideta na dan ves naš srd in naša ogorčenost, vse skupaj pa nas ne pripelje nikamor, je samo sebi namen - izražanje našega nezadovoljstva. Začetni gnev, ki nas vznemirja in nam pusti grenak priokus v ustih, ostane sterilen, ker se protest preljuje v nemi protest. Vendar imam pravico ostati le pri tem? Se lahko zadovoljim s tem, da izrazim samo svoje nasprotovanje? To je prvi korak, in dobro je, da je bil storjen. Kot človek in kristjan pa nosim odgovornost do drugih in sem dolžan storiti nekaj več.

Ko me navdajajo taki občutki in taka vprašanja, mi misel beži na zgodbo, ki sem jo pred leti prebrala v knjigi Anthony de Mella in se glasi takole:

Neki človek je šel skozi gozd in zagledal lisico, ki je bila brez nog. Čudil se je, kako je mogla preživeti. Takrat pa je opazil tigra, ki se je približeval s plenom v gobcu. Najprej se je tiger sam nasitil, preostanek mesa pa je pustil lisici.

Naslednjega dne je Bog posrbel za lisico na isti način. Mož se je začel čuditi božji dobroti in si je re-

kel: "Tudi jaz bom lepo počival v kakem kotu in popolnoma zaupal v Gospoda in on bo poskrbel zame, da bom imel vsega, kar potrebujem."

Tako je počel več dni, a nič se ni zgodilo in ubogi človek je bil že na pragu smrti. Tedaj je zaslišal neki glas, ki je rekel: "Hej, ti, ki si na poti zmote, odpri oči za resnico! Zgleduj se po tigru in nehaj že posnemati pohabljenega lisico!"

Na cesti sem videl majhno deklico, ki jo je zeblo v pretanki obleki, da je trepetala od mraza; vedel sem, da nedvomno tudi jesti nima dovolj. Ujezilo me je in očital sem Bogu: "Zakaj to dopuščaš? Zakaj ničesar ne ukreneš?"

Nekaj časa je Bog molčal. Ponoči pa mi je nenedoma odgovoril: "Saj sem vendar že nekaj ukrenil. Ustvaril sem tebe."

(Anthony de Mello, Ptičja pesem, Ljubljana 1990).

Ustvarjen sem bil ne samo zase, ampak tudi za druge, za to, da se moj začetni protest lahko razrase v nekaj sončnega in konstruktivnega; predvsem pa nimam pravice tarnati in jokati in se hudovati nad neugodnimi razmerami in nepravilnostjo drugih, če prej nisem naredil vse, kar bi lahko, da bi pomagal sebi, bližnjemu in svoji skupnosti.

Nadia Roncelli

Vladimir Kos

Vstajenjska nedelja v valovih

Odmakni za hip se semnjóm pristanišča,
prisluhni utripom srcá in valov:
morda se boš vnovič zavedel težišča
vstajenjske nedelje, vstajenjskih valov.

Odtlej je vse novo na zemlji, v Nebesih.
Sam Bog je na skalo zabil kažipot
"Od tukaj do Raja," med oljke drevesi.
Vstajenje je dejstvo, prozorno kot svod.

Če On bi iz groba se k oljkam ne vrnil,
bi naše življenje biló le za v grob.
Valovi iskrijo se v zori srebrni,
da naše srcé ne bo zibka tesnob.

Lahkó se zdaj vrneva v hrup v pristanišče.
Vstajenjska nedelja v valovih blesti.
Vsak valček ji vriska, hiteč na plesišče,
kjer s svetlo se peno v kristal zavrti.

Ljubzenska za Veliko noč

A jaz bom danes pel o Ustih bledih,
ki z njih bo kmalu zadnja kri odšla;
o Prsih, ki se vanje plazi led,
čeprav Srcé še zmeraj bije zame.

Ljubezen, le Ljubezen to premore!
Na križu na Kalvariji visi.
Ne grem iskat kristalov v Labrador –
oči so Mu kristali, ki temnijo.

Ljubezni trubadurji, še slavíte
žené, prekrasen božji umotvor!
Morda zapojete še stari "hit":
"Gospod je naše grehe v križ pretvoril."

Kot tisti bor ob morju

Kot tisti vitki bor, drhteč v viharjih,
ki bičajo mu tankih vej roké,
zato ker zmeraj je obrnjen k zarji
in ta se vrača mu zlatít morjé...

Tako Marijino srce trepeče
ob Križu, ki boli, boli, boli.
A veri v Jezusa se ne odreče,
in Zanj bi dala svoje Mu oči.

V oljenki vere up gorí v vrnitev,
tako kot bil obljubil vsem je Sin,
Njen Sin, njen Božji Sin, obljub Rešitev,
Njen Božji Sin, Njen Otrok bolečin.

Kot tisti bor, s smehljajem barv ožárjen,
ko dež se skrije v svod, vihar v goré,
tako v objem veselj nedeljske zarje
se potopi Marijino srcé.

Velikonočno prilogo sta uredili Liljana Filipčič Corva in Nadia Roncelli.

Takrat je bilo poletje, vroče poletje: karneval. Jože je z začudenjem zrl na ravnino pod seboj in podzavestno čutil, kako od sonca obsijana zemlja žge. Kamna bi se gotovo niti dotakniti ne mogel.

Sam pa je užival hlad. S hrbtom naslonjen, se je opiral na več kot meter debelo steno cerkvice, "capillita", so ji pravili domačini. Teh cerkvic je bilo več. Tri tisoč metrov visoko v Andih, na koncu poti Inkov, so jih skoraj pred štiristo leti sezidali španski konkvistadorji. Sveti Barbari so bile posvečene, komu pač, kajti pri vsaki se je začel eden izmed rovov, kjer so Španci kopali bakreno rudo.

Jože je podzavestno vsrkaval lepoto neskončnih Andov. Pred njim, na vzhodu, razbeljena ravan, za njim kope oblakov, ki so se dvigali s čilenske zahodne strani, tam od Pacifika. Dvigali so se, vrtinčili tik pod njim, da bi kar skočil vanje in se pridružil njihovemu divjemu plesu, pa naenkrat spet izginili kot bi jih neka strahotna sila posrkavala vase. Ni jih bilo. Jože je zagledal v daljavi svetlikanje Tihega oceana. Takrat je postal zrak popolnoma prosojen. Na levi se je naenkrat odprl mogočni vrh šesttisočaka Aconquije, ves v snegu. Kakor tenke srebrne nitke so se spuščali izpod snega potočki, črne pikice so se premikale ob njih. Jože je vedel, to so tropi lam ali alpak. Indijancu sta pomenili alpaka in lama to kot beduinu kamela, sveta žival, nikoli jih ne bo pobijal brez potrebe. Jože je pred časom poslal sestri plašč iz alpakine volne. Ni ga dobila. Na jugoslovanski carini se je izgubil.

Jože je preživljal že dvanajsto nedeljsko popoldne tu gori ob kapelici. Tako prijazna je bila ta samota. Hrupna družba nekaj sto metrov nižje v hotelu ga je dolgočasila. Res je, da je bila kar pestra. Podjetje z ameriškim kapitalom je podpisalo z argentinsko rudarsko upravo pogodbo, da bo ponovno preiskalo zapuščene kolonialne rudnike bakra in skušalo izveliči iz njih vse, kar je morda še ostalo.

Seveda je bilo treba preje opraviti študije geofizičnega značaja v precejšnjih področjih severozahodnih Andov. Podjetje je iskalo geofizike. Jože je še pred nekaj leti opravil zahtevni izpit iz fizike na ljubljanski univerzi in se mu je zdelo, da o geofiziki tudi nekaj ve. Javil se je in so ga sprejeli.

Velikokrat je premišljeval, kaj vse se je v teh nekaj letih zgodilo. Od tistega dne, ko je s potnimi rokami in v makarončkastih hlačah stal tam v veliki fizikalni dvorani ljubljanske univerze, majhen, majhen pred profesorjem, fizikom, evropskega slovesa, pa do tistega pravljičnega avgustovega jutra, ko se je v bližini Mavhinj pri Trstu preplazil iz Jugoslavije preko meje in stopil svoboden na Svobodno tržaško ozemlje. Nato prihod v Argentino, meseci obupnega domotožja, služba, pa vožnja z vlakom preko solnih puščav na severozahodu Argentine: neprijetno potovanje, ko pri belem dnevu nisi videl ničesar. Veter, vse je bilo slano, prah v očeh, prah v ustih, karkoli si prijel, občutek masti.

Proti večeru se je Jože vrnil med pisano družbo. Bučno so ga sprejeli, nekateri bolj, nekateri manj okajeni. Vsi so stanovali v razmeroma udobnem hotelu, ki je bil last argentinske vojaške uprave. Bili so: dr. Wieland, šef odprave, nacist, kot je kazalo, pa ni imel preveč masla na glavi. Ko je pravil svoje dogodivščine z ruske fronte, so ga vsi z odprtimi usti poslušali. Potem je bil tu Foggio, Italijan, vase zaprt. Zakaj je po vojni odšel v Argentino, je bila Jožetu vedno uganka. Bil je poznavalec vin kot ga Jože ne preje ne pozneje ni srečal. Čez nekaj let se je vrnil v Italijo. Grossi, Argentinec, mlad fant, Jožetovih let, globoko veren (čeprav je tajil, je od časa do časa priromalo iz San Luisa drobno pisemce, ki je kasneje tudi rodilo svoje sadove) in Jože. Bila je seveda cela kopica šoferjev, tehnikov in celo kuharja so imeli.

Tisti nedeljski večer so se odločili, da gredo vsi skupaj na obisk v gorsko naselje v grapi pod njihovim hotelom. Prejšnje dni je nek 'chango' (fantiček) iz vasi prinesel vabilo za vse štiri, češ, da bo v vasi ples in veliko zabave. Nemec je rekel, da ne gre, ostali trije, z Jožetom na čelu, so pa hiteli loščiti svoje gojzarje, spravili so vso tedensko obleko nase (kar so jo pač imeli) in odrinili. Zvezde so čudovito sijale, Argentinec, ki je dobro poznal ozvezdje južnega neba, je s prstom pokazal Južni križ in od tam drsel na levo in na desno. Italijan je kmalu postal neučakan, "že plešejo", je rekel, "za zvezde bo še čas".

Marjan Schiffrer

Anahì

Res se je iz vasi slišala godba. Slišali so se tudi glasovi. Ženski glas je v visokem sopranu prepeval: "Prišel si karneval, preko golih vrhov in globokih sotesk, daj, da te objamem in ti nalijem 'čiče' (močno žganje iz fermentirane koruze)". Jožetu je postajalo vroče, kajti za ženskim glasom so vžgali vsi muzikantje. Vse bolj zapeljiva, vse bolj prešerna, se mu je zdela godba.

Dobro so se že videli. Tamboril (manjši boben) in flavta sta bila že divja in surova kot žvižg vetra med skalovjem. Že je priplesal pred gledalce, ki so sedeli v polkrogu in se nalivali s čičo (tudi ženske), 'Kusillo', erotični demon indijanske mitologije. Kusillo, divji plesalec, je bil pokrit z jaguarjevo kožo, klobuk pa je bil poln papagajevih peres. Plesal je, se vrtel, skakal, karneval je to.

Pojavil se je drugi plesalec, še bolj divji, strasten, odet je bil v kožo lisice in alpake, za klobukom se mu je bohotilo perje rozastih flamingov. Perje so prinesli s Titikake, inkovskega svetega jezera. Sceno so zasedli 'sikuris', plesna skupina, sestavljena iz 14 plesalcev in 6 plesalk. Plesali so na čast dveh živali, ki simbolizirata za Indijance višek moči sredi pampe in višek v andskih vršacih. To sta južnoameriški noj (nand') in kondor. Osrednji plesalec je bil človek - kondor. Odet v kondorjevo perje, obraz pa pokrit z ozkim kljunom, je z rokami oponašal kondorjev let. Ostali moški so bili v belem, ženske pa so nosile široka krila, kričečih barv. Ženske so s cvilečimi glasovi neprestano pele: pridi, pridi, karneval, preko golih vrhov in globokih sotesk, čakam te s skodelico čiče.

Seveda teh nastopov Jože ni prav nič razumel, gledal je le pestro dogajanje. Še bolj so ga pa zanimali nepremični obrazi gledalcev, Indijancev. V grobi tišini so spremljali obred. Jožetu je obrede na uho tolmačil Argentinec Grossi, vendar le malo preglasno, tako da se je tu in tam obrnil kak gledalec in ju osorno pogledal.

Nato so se pojavila dekleta z velikimi glinastimi skodelicami čiče. Jože si je mimogrede ta dekleta malo pobližje ogledal. Kaj posebnega niso bila: majhna, večinoma debeluškasta pa še noge so imela tako kratke, da je Jožetu takoj šinilo v glavo: kot naše gorjanke. Hotel je zagrabit čičo, pa se je hitro vmešal Grossi: "Gospod ne pije." Jože ga je debelo pogledal, Grossi pa mu je le z glavo namignil tja v kot pod napušč, kjer je sedelo polno starejših žensk pred velikimi skledami. S kupa so jemale koruzna zrna, jih žvečile s svojimi brezzobimi čeljustmi, nato pa skupaj s slino pljuvale v posodo. Najstarejša, vsaj po videzu, pa je od časa do časa dodajala

nekih zelišč in vse obilno zalivala s temno tekočino. "Grapa," alkohol, je rekel Grossi. Jožetu se je opoldanska hrana pričela nekam sumljivo dvigati proti nenaravnemu izhodu. K sreči sta se pojavili dve deklici, prijeli Jožeta in Grossija za roke in ju posadili na častno mesto med gledalce.

"No, sedaj bomo pa plesali," je rekel Grossi. Jože ga skoraj ni slišal več. Med plesalkami, ki so stale skupaj in se rahlo pozibavale v bokih, je naenkrat zagledal dekle, ki je povsem izstopalo iz gruče. Vitka, visoka, svetlejša polti, je bila tam: resnično lepa. Kot inkovska boginja, se je poblisknilo Jožetu. Istčasno je začutil mrz, ki mu je lezel po hrbtu in neprijeten občutek, da se v resnici ne zaveda več, kaj dela. Vstal je in šel proti njej, čeprav ni vedel, kaj bo počel. Plesati itak ni znal. V tistem trenutku se mu je zdelo, da bi umrl, če bi se je dotaknil, umrl pa tudi, če bi odšla. Stopil je do nje, leden pot mu je neprijetno drsel po čelu in izjcljal: "José, ime mi je José". "Anahì," je preprosto rekla, toda Jože se je že potapljal v njene globoke, črne oči, oči brez dna, le v kotičkih so se zasvetlikali majhni plamenčki, ko je opazila Jožetovo zmedo.

Jože se v resnici, čeprav se je trudil, nikoli pozneje ni mogel spomniti, kaj sta se pogovarjala. Prepričan je bil, da mu je morala praviti, da ni od tod, kar se je dalo sicer po njeni čudoviti postavi sklepati. Govoriti mu je tudi morala, da sta sama z očetom, da sta prišla iz Paragvaya, kjer da je ona hodila celo v šolo k sestram redovnicam in bogve kaj še.

O tem z Jožetom pozneje nista nikoli razpravljala in vendar je vse to vedel. Le tega se je zavedal, da mu je v kratkih presledkih švigalo po glavi, beži, še je čas. Toda te oči, neskončni tolmun in bliski v kotičkih, ustnice, rdeče, vroče, malo razpokane, verjetno od suhega zraka, vrat, tisti sloki vrat, ki mu je bil pri ženskah vedno tako všeč, kako naj beži.

Skušal jo je prijeti za roko, pa jo je rahlo odmaknila. "Greva plesat," je rekla in že stopala proti plesišču, kjer se je vrtelo kar nekaj parov. "Ne znam, ne znam," je jcljal Jože in hitel za njo, da je ne bi izgubil. Kaj je plesal in kako je plesal, se Jože pozneje raje ni spominjal. V očeh mu je ostal le spomin na vračanje na njen dom, pod zvezdami, ki jih premore le južno nebo. Brhka kot vicuna (neke vrste srna), se je vzpenjala v hrib. Jože jo je, ves v sapi, komaj dohajal. Spotikal se je, jo lovil za roko in opazoval kradoma njene noge. Kot bi jih zarisal s šestilom, si je mislil in želel le eno, da bi se ustavila, da bi počakala.

Končno sta le prispela do koč, skromne bajte, postavljene iz posušene ilovice, pokrite s slamo.

Imela je vrata in eno okno. To je pa bilo tudi vse. Med vrati je stal Indijaneec. Bil je visok in plečat starrec, sivih las. Videlo se je takoj, da ni domačin. Na Jožetov pozdrav: "Ave Maria purissima," ni odgovoril, njegov pogled je zdrsel po Jožetu od glave do tal. Z neskončno žalostjo v glasu se je obrnil do Anahì in rekel: "Pozno prihajaš." Obrnil se je in izginil v kočo. Tisti večer ga Jože ni več videl.

Anahì je sedla na klopico ob koči in namignila Jožetu, naj prisede. Oba sta molčala. Anahì je strmel v čudovito nebo, Jože pa jo je kradoma opazoval: ta labodji vrat, ta postava, Jožetu je roka uhajala okoli njenega pasu.

Nenadoma je nebo preletel blesteč utrinek, dva, sprva ločena, nato sta se skoraj spojila, se v trenutku odbila in se v prsečih iskrah izgubila daleč vsaksebi. "José, to sva midva", je rekla Anahì, "nikoli ne bova združena". Jože je gledal in skušal razumeti, kam daleč naprej je nesla misel to dekle. Ker ni nič odgovoril, je še dodala: "Nikoli ne bova kondorja." Jože je razumel še manj, pa saj je bilo itak vseeno. Izrabil je priliko, vstal in se tesno stisnil k njej. Ni se umaknila. "Kako to misliš?" je rekel. Žalostne oči so nankrat zagorele. "Kaj res ne veš nič o kondorjih?" Presedla se je in ga nalahno odrinila. "Ko se kondorji na pomlad, v septembru, ljubijo, se jih zbere cela jata in letijo visoko visoko, višje kot vse druge ptice. Tam pričnejo krožiti, samci in samice. Polagoma se iz kroga ločita dve ptici in v sredini zaplešeta svoj svatovski raj, nato odletita. In tako za njima vedno po dve. S tem sta pred vsemi potrdili, da sta združeni za vedno. Ko ena od njiju umre, poišče preostala prav ta kraj, kjer sta se spoznali, se dvigne več tisoč metrov, nato pritisne peruti tesno ob telo in kot kamen pade z višine." Glas se ji je skrhal. Po licih so ji tekale solze. Jože je vstal, pretreslo ga je, počasi je

skušal oditi. "Še pridi," mu je rekla, "k nam naravnost." Jože je pokazal na kočo, mislil je na očeta. Zamahnila je z roko, "oče me ima rad!"

Ta obisk res ni bil zadnji. Jože je postal redni nedeljski gost tam v kočici. Oče je pripravil nedeljsko kosilo in Jožetu so se ta kosila vedno zdela zelo okusna. Treba pa je povedati, da je Anahì sama osebno nadzorovala vse priprave in ko sta z Jožetom sedela na klopici, je od časa do časa skočila pogledat, kako se pečejo piščanci na žaru, ali se odojek, ves zasut s kamenitimi ploščami (nad katerim je oče že več ur kuril ogenj), ne bo zažgal in končno, kaj je z bravetino v velikem loncu. Seveda je bila na vrsti vsako nedeljo le ena izmed naštetih jedi. Jožetu je bil najbolj všeč odojek. Ko je nekoč predlagal hotelskemu kuharju, naj bi poskusil kaj podobnega, ga je ta zavrnil: "Ali se vam sanja? Tak odojek se peče dvanajst ur ali še več. Tam, kjer ga pečejo, ne spijo celo noč." Jože je predlagal Anahì, naj ga z očetom ne pečeta več. "Bova midva več skupaj." Našobila je ustnice, a se je vdala.

Za eno izmed nedelj so se zmenili, da bo Jože prišel že zgodaj, in sicer z džipom. Bil je prepričan, da mu ga bo Nemec dal (podjetje jih je v hotelu imelo šest) in bi se peljali v dolino. Pri fari je bilo žeganje in Anahì je vztrajala, da mora tudi oče z njima.

V nedeljo je Jože ponosno zapeljal džip pred hišico in so šli. Anahì je (začuda) takoj prisledla k Jožetu (očitno ji nič ni bilo mar, kaj bodo ljudje govorili), in se pričeli spuščati po strmi, serpentinasti poti do cerkve Marijinega Oznanenja. Bilo je že vse pisano, vse v banderih, v bobnih, kričeče ženske noše, v cerkvico itak ni bilo več mogoče. Župnik, mlad Španec, je z nekimi primitivnimi zvočnimi napravami dosegel, da so vsaj glavne dele maše lahko sledili tisti, ki so ostali zunaj, za cerkveno petje pa so skrbeli

..... **POD ČRTO**

ZAMOLČANE ŽRTVE V DANAŠNJEM ZAMEJSTVU

V knjigi Na robu Istre - vas Mačkolje do leta 2000, ki jo je napisala Ljuba Smotlak, izdalo Prosvetno društvo Mačkolje, založila pa Mladika, je posebno pretresljivo kratko poglavje, ki ga je avtorica posvetila smrti očeta Pepa (str. 237-238). Bil je delavec v ladjedelnici Sv. Marka v Trstu in oče devetih mladoletnih otrok, letnik 1895.

Dne 18. avgusta 1944 so ga trije partizani odvedli od doma. Takrat 14-letna hčerka ima prizor živo pred očmi. Njega pa niso nikoli več videli in tudi groba niso našli, čeprav je mati, ki je otroke nagovar-

jala h krščanskemu odpuščanju, marsikaj zvedela o njegovem križevem potu v Prebeneg, o mučenju onkraj Socerba in umoru pri Črnoticah. Iz knjige ne izhaja, da bi karkoli storil proti partizanom, med katerimi je bil tudi sam po padcu Italije. Pri njegovi aretaciji in smrti so bili udeleženi domačini. Avtorica nekatere navaja z začetnicami, tudi take, ki so družino kot "izdajalско" nadlegovali in sramotili še po vojni.

Ob spoštljivem popisu številnih vaščanov, ki so padli v partizanih, pod nemškimi krogli in v tabo-

riščih, lahko v knjigi na str. 246 preberemo še naslednje: "Niso se pa več vrnili možje in fantje, ki so jih odpeljali oboroženi partizani oziroma aktivisti OF: Pepo Smotlak - Brverjev, Jože Smotlak - Rengo, Pepo Jurada - Istrijan iz Muonta, Ernesto Jurada - sin prejšnjega, Mirko Slavec - Pedonov s Križpota. Zakaj so jih umorili in kje trohnijo njihove kosti, ni nikoli povedal nihče. Čas bi bil, da se poravna ta vnebovpjoča krivica in da se za omenjenimi zamolčanami žrtvami vojne opravi krščanski simboličen pogreb." ➡

ogromni bobni. Ti so neusmiljeno razbijali, da se je Jožetu treslo vse drobovje, pogledal je Anahì: "To so legueros, taki, ki se slišijo 5 kilometrov (ena legua) naokrog." Da je maše konec, se je zavedel, ko so se bobnom pridružile še flavte, piščali, rogovi in je bil tak trušč, da je Jože nakazal z roko: "Odham."

Ko so se vračali, so se ustavili pri župniku. "Kaj hočete," je rekel, "župnija meri več kot 15.000 km², vseh obiskati ne morem. Edini način, da pridejo, je, da jim dovolim misačiko. Sčasoma bo bolje." Proti večeru so se vrnili domov.

Med tednom se je Jože vsaj bežno oglašal pri njej. Živel je kot v sanjah. Sodelavci so ga gledali, opazali so čudne spremembe na njem, pa tudi iz vasi so prišli neki glasovi. Kmalu je bilo skoraj vse znano. Jože je težko prenašal zbadljivke, šale, namigovalja, celo dr. Wieland ga je poklical in mu govoril nekaj o arijski rasi. Toda vse to je šlo mimo njega. Mislil je na Anahì, sanjal o Anahì, točno je vedel, da jo ljubi. Prav tako pa se je dokončno zavedel, da je to zgodba brez smisla. Vsak večer se je odločal: danes bo konec, gotovo trpi, vse ji bom povedal. Toda vsak večer se je sproti premislil.

Končno je nekega popoldneva prišel v hotel 'chango' z lističem. Ni ga hotel izročiti nikomur, počakal je Jožeta, da se je vrnil z dela. "Od Anahì," je rekel in izginil. List je bil večkrat prepognjen, na eni strani je pisalo "a José, mi novio," - Jožetu, njegovemu zaročencu. Bila je lepa šolska pisava. Jože je list trdo zagrabil, sicer bi mu padel iz rok. "Pridi danes, čakam te." Kaj mu bo posebnega povedala?

Jože je šel. Sedela je na klopici, tako kot vedno, še lepša kot vedno, v laseh je imela neke rože, zvezdnata noč kot vedno. Jože je brez besed prisedel. Dolgo, dolgo sta molčala. Jože je premišljeval,

kje bi začel. Zbral je ves pogum: "Anahì." "Ne govori," mu je vpadla v besedo, "vem, kaj boš povedal." "Anahì," je nadaljeval, z roko je zamahnila, da ne posluša. Presedla se je in se tesno naslonila nanj. Jože jo je prijel za roko. Ni je odmaknila. Njuni prsti so se povili. Tam sta sedela, Jožetu se je vse vrtelo kot v kakem filmu, utrinki, kondorji, slovo, slovo, ah, to slovo. Jože je pričel verjeti v čudež: čas se bo ustavil. Izvil je prste, roka mu je lahko pričela drseti ob njeni, spet tisti mrz po hrbtu, dosegel je vrat in se ustavil. Tedaj se je Anahì obrnila proti njemu. Začutil je njeno lice na svojem. Zaplaval je s tokom. Posul ji je oči in ustnice s poljubi in že je bil v vrtincu, ki ga je nosil, v veletoku, ki je bučal, bil je izgubljen. Ko se je zavedel, je Anahì slonela v njegovem naročju. Dvignil jo je in pritisnil njeno lice k svojemu. Oba sta pogledala proti vzhodu, kjer je žarela prva zarja. Jože je vstal, Anahì se ga je oklenila. Jože ni rekel ničesar. Neskončen občutek krivde ga je dobesečno zalil, brezsmiselno si je popravljal kapo na glavi in se poslovil od nje z nekim jecajočim stavkom. Ni se več ozrl.

Po poti v hotel bi kmalu zašel, čutil je, da so se mu v eni noči sesuli vsi cilji, da je zdrsnil s tiste vzvišenosti, s katere je motril ljudi ob sebi, postal je cunj. Cunja sem, si je avtomatsko ponavljal.

V hotel je vstopil, ko so se ostali odpravljali na delo. Wieland ga je takoj opazil: "Kaj si bolan? Kje si bil vso noč?" "Šef, vračam se v Buenos Aires, nujne zadeve. Kdaj odpelje prvi tovornjak?" Wieland so ustnice rahlo zadrhte. "Vrni se kmalu, tovornjak odpelje jutri zjutraj do železniške postaje."

Drugo jutro je sedel Jože spet v polnem prahu. Z umazanim robcem si je brisal potno čelo. V kotičkih ustnic so se mu nabirale solze. Pustil jih je. Bile so slane, slane.

POD ČRTO

⇐ Avtorica Ljuba Smotlak je dostojanstveno, za naše razmere pogumno opozorila na temo, ki na Tržaškem (v precejšnji meri pa to velja za vso Primorsko) ostaja nezaželena in zamolčana, zaradi tega pa nerazčiščene krivice bremenijo sožitje in še naprej povzročajo trpljenje. Le malokdo se je pred tem javno lotil teh vprašanj, med drugimi pesnik Aleksij Pregarc glede svojih sorodnikov, zborovodja Ivo Kralj glede svoje sestre, duhovnik Dušan Jakomin glede sobrata Plácida Sancina, v knjigah o dveh vaseh v Bregu župnik dr. Angel Kosmač. Ob opisovanju ostalih žrtev nasilja v knjigi Ricmanje

včeraj in danes (Mladika, Trst 1997) na str. 104-108 govori tudi o takih domačih žrtvah, v knjigi Boršt skozi čas (Mladika, Trst 1998) pa jih na str. 74-76 našteva vsaj 14.

Dr. Kosmač je v omenjeni knjigi med drugim zapisal: "Iz vsega povedanega je razvidno, da je bilo v Borštu nasilno umorjenih kar precej domačinov, ki so jih ljudje imeli za povsem nedolžne in so bili žrtve osebnega maščevanja ali sumničenja. Težko je razumeti, da je morala tako majhna vas plačati tako visok davek kakor malokje na Primorskem. To število je še večje, če upoštevamo, da jih je še veliko umrlo po raznih taboriščih in

še posebno pri partizanih. Da je prišlo do tako neodgovornih dejanj, so brez dvoma krivi nekateri domačini, ki so v tistih hudih dneh razpolagali z življenjem in smrtjo svojih sovaščanov. Žal moram beležiti med njimi tudi sorodnika. Podpisani se čutim dolžnega, da izrazim svoje najgloblje obžalovanje in prosim za odpuščanje in spravo. Želim tudi, da bi kosti pokojnih lahko počivale na blagoslovljeni zemlji. Prav bi bilo, da bi jim pripravili dostojen pogreb in njih imena napisali na primerno nagrobno ploščo, morda v bližini ostalih vojnih žrtev."

IJ

roman v nadaljevanjih

NA LIDU

Briki je čakal v Barkovljah pred cerkvico svetega Jerneja. Vzel me je pod pazduho in me povedel do motornega čolna, ki ga je bil dobil naposodo od premožnejših meščanov, svojih prijateljev. Briki je vedno ponosen na svoja poznanstva s premožnimi tržaškimi občani. In je ob vseh čenčah še tako praktičen! Toda - midva sva si bila tako daleč v tolikih stvareh. Predvsem je on privilegiran gospod časnikar, ki ga nikoli niso poslali na kakšno krvavo fronto, jaz pa sem morala za ljubi kruhek vseskozi držati jezik za zobmi, da me ne bi doletela še kakšna druga konfrontacija z nevarnimi okoliščinami. Ponavadi ni bilo dovolj, da sem nosila na prodaj svojo kožo v Bosni, sedaj mi je grozilo Kosovo. Če me že izigravajo taki, kot je Briki, bom tokrat dala odpoved.

Na Lidu naju je čakala Brikova družčina.

Sledi igralnica, nato srečanje s filmskimi ljudmi, ki jih časnikar z oponašanjem slavnih političnih oseb spravlja v sproščeni smeh.

Briki se je povsod vedel kot imeniten in neutrudljiv igralec, meni pa se kar naprej dozdeva, da je nezrel kot v šolskih klopeh. Saj je vedno gobezdal neslanosti, šprical pouk in mu je bilo stokrat in stokrat odpuščeno, saj je vedno, kot vse doslej, napravil vtis dobrodušnega in koristnega sobesednika, kaj je resnični etični čut pa je pozabil že v otroških letih. Zakaj ima tako srečo, me ni zanimalo, saj sem bila jaz tista, ki mu je posojala zvezke, naloge, pozneje pa informacije o zgodovinskih dogajanjih in - kar je začepnilo skupno steklenico: zaradi njegove diplomatske žilice sem v bosensko godljo morala sama. Kot mi je večkrat rekel slikar krajinar: glavno, da se izvlečeš. Kdo je vedel, da bi ob tem iz krute resničnosti smela dodati: 'veni, vidi, vici'?

V filmsko kamero sem vtikala trak, da bi posnela amerikanistične scene ob beneških valovih morja. Kako prav bi mi prišel kak bik, s katerim so nekoč tod okoli zabavali staro in mlado! Toda: posnela sem imenitno sliko svetovno znanih zvezdnikov! Poiskala bom Sharon Stone, da mi vsaj z eno mislijo pove, kaj misli o vojni. Toda za kaj takega je najbolj primeren Briki, vsaj v tem primeru, zlasti te dni, ko je tako razposajen.

Toda Briki se je vso noč izgubljal v igralnici. Zjutraj sem mu posodila celo za zajtrk, potem pa sem mu napisala nekaj vprašanj na listek, da bi jih uporabil, če bi se slučajno znašel med filmarji, ki bi ga hoteli poslušati. Sama sem se odpravila v kinodvorane in v beležko zapisovala vtise o pregledu filma.

Ni bilo vse slabo, občudovala pa sem predvsem tehnične vratolomnosti cineastovskih trikov. Hm, sem si mislila, morda pa je slikar krajinar enak tem iluzionistom sedme umetnosti!

Neki norveški film je name napravil izreden vtis. Nešteto dreves, ki so doživela požar in izgi-

notje. Pa ne kake smreke in jelke, kakršne sem si ogledovala na krajinarjevih oljih, ampak takale orjaška drevesa, seveda je bilo v resnici tako, da so bili snemalci mojstri iluzionističnih učinkov in so gozdne pojave in rast dreves študirali celo življenje; tako kot on. Morda je šlo za nehoteno "zeleno politiko". To je bilo moje doživetje, ki ga nisem omenila v časopisnih člankih. Ker je Briki odpovedal, ni bilo z velikimi intervjuji nič. Šef se ni jezil na nikogar, najmanj na Brikija. Smejal se je, ko sem mu omenila igralnico. Seve, igralnica jim lahko prinese masten zaslužek z oglaševanjem!

Nič novega pod soncem. Priborila sem si nekaj prostih dni. Kupila v kiosku več ženskih revij. Lahko, lahkotno, najlaže čtivo. Učni teren za časnikarski uspeh, to se mi je motovilo po glavi po doživetju s filmskih festivalom. S take perspektive bi lahko bila vsaka pihalna godba bolj pošten podvig. Toda Briki je bil sin preprostih staršev, kot se temu reče, vzgojili pa so ga tako, da bi moral stoodstotno napraviti kariero. Ker je bil superaktiven in nad vse zabaven, je bil koristen, jaz pa, s svojim brskanjem po etičnih temeljih družbe, ena velika tečnica. To so mislili poklicni kolegi, in tako je mislil predvsem moj šef. Hotela sem vztrajati in naučiti se moram posnemanja tuje lahkotnosti. Moja časnikarska vojna epopeja je bila končana, lahko bi se kosala s članki iz italijanskih in nemških časopisov, toda čas takih reportaž je na srečo mimo. Politično prvo stran vodijo in pišejo drugi, v kulturi pa se moram razgledati, da bodo nekatere novice svetovljanske in, kot mi je bilo zapovedano, lahkotne.

(dalje naslednjič)

Ivana Ruža Filipović
TU IN TAM

Tu in tam
kakšna pesem
najde smisel.
Tu in tam
kakšen stih
se rima.
Tu in tam
včasih dobimo
včasih izgubimo
nekega fanta.
Tu in tam
včasih pomislim
da me vsak ljubi
toliko kolikor
ga ljubim jaz.
Tu in tam
kakšna lj. pesem
bo objavljena
v nekem listu
ali reviji.
Zato pravim
tu in tam.

Mira Krajačić - Beutz
MEJA

Poznam mejo med smehom in solzo,
zanju ni potnega lista.
Le bol in krč mišic bosih nog,
neprehodnih mej,
niti naprej
niti nazaj,
nikjer ni vzpona ne spusta.
Le žica,
bodljikava žica, ki jo moraš prestopiti.
Ko pa prestopiš na drugo stran,
se vse zdi kot uspeli poskus,
ob krvavih ranah in zmedenih mislih
okus ostane grenak.

p e s m i

Nevenka Starčević - Kapetanović
PROŠNJA

Pripravljena bom,
ko me pokličeš,
Gospod.

Toda moje življenje
je neizpolnjeno
in moči neiztrošene.

Moje njive
so nepožete
in grozdje neobrano.

Moje pesmi
so neizpete
in polje neposejano.

Dovoli, da končam
svojo nalogo
in Ti vrnem pomnoženi tolar!

Vrni mi
mojo življenjsko radost
in daj smisel mojemu obstajanju!

Nevenka Peračković
V NEDOTAKLJIVOSTI BELINE
Ivanu Lackoviću Croati

prebujáš nezaustavljivo nostalgijo
in razporejš razigrane meje
po robovih cvetov

uspevaš razgibati živo srebro v zrcalu
in doklicati nevarnost sprehoda po robu

v eni kaplji
zapuščaš grdo spominjanje
slutiš svetlobo
ki bo prebudila rožo

Ljiljana Vasilij
BREZ NASLOVA

Srebrni mesec
 daljna reka
 noč pa kot skrivnost

na reki smo nekoč peli
 oči polnih mesečine
 kot da sreči ni konca

srebrni mesec
 daljna reka
 daljna slika iz srečnega časa

vojna je pohodila mlade cvetove
 zapustila sveže grobove
 in ko zapojem
 mislim na tiste, ki jih več ni.

Danica Bartulović
MED NEBOM IN ZEMLJO

Med nebom in zemljo
 so nevidljive velikanske planine
 neizmerljive globine
 pota
 po katerih se vzpenjata in sestopata
 le svetloba in tema

med nebom in zemljo
 so skrivnosti
 ki vanje ne more zaplavati misel
 prostori po katerih se ne morejo gibati ptice
 kamor niti naše duše se ne morejo dvigniti
 dokler angeli ne stopijo dol
 da nas ponesejo k njim

a moja jadra
 neznani veter obrača
 v tej smeri

Anka Petričević - S. Marija Ops
NE DAJ, DA UGASNE

Ko ugašajo počasi vsa svetila,
 ne daj, da ugasne
 Večernica.

Vso noč bo ona blestela
 na mojem nebu
 in svetila z upanjem
 v Življenje, ki ne umrè.

Ob zori jo bom zagledala
 kot Jutranjico,
 ki bo spremljala Sonce
 in obsevala ves moj dan.

O ne daj, da ugasne
 Večernica
 Jutranjica -

vse dokler ne pridem k Tebi...

A trenutek Ti je znan.

Smiljka Sax
MATOŠEVA JESEN

Poleteti skozi zlate sence,
 popoldne - v grškem pisanem logu:
 medtem ko veter, vlažen od dežja,
 niha listje krošenj
 s sencami na visokem stebru preddverja...

Ti kličeš moje ime:
 Silfide smo v živo rdeče preji pajčevine,
 medtem ko se spušča modri zaton
 skozi okna na Matoševi hiši.

Tu je duh velikega poeta,
 dih njegove vile ali dekleta...
 In tu smo spet vsi skupaj:
 medtem ko se lepota v očeh lesketa,
 hrepenenje pa je polno jesenskih slutenj in sna!

Iva Čuvalo
ČEŠNJE

Kot rdeče češnje
 obešam svoje sanje
 na zeleni oblak slavonske ravnine
 in vsaka je upanje,
 drget tamburice, ki ga čuti srce.
 Iz te zemlje bo raslo moje seme,
 iz notranjščine s soncem razžarjenih polj,

da staremu rodu
v poroštvo življenja
daje nov rod.

Barbara Tanodi - Kukolja
POZDRAV ZARJAM

Štejem dneve
in se vprašujem
kako daleč je
do smisla o katerem mi pripovedujejo zvezde
a tema ga zanika.

Dan sveti za dnevom
a luč ugaša
vsak večer.

Vračam se k zarjam
in k njim se zatekam
da mi ponovijo smisel
ki sem ga prejela
v prvi dobi rojstva
ko sem zagledala luč
in se razveselila življenja
ki me je prineslo na svet
in me vodi po svojih poteh.

Viktorija Kren
PRAV DANES

Prebudila sem se
prav danes
kot del sveta
da skupaj z brati
ustvarim ta dan

Dvignila sem se
iz postelje pasivnosti
da oblečem
svoje sedanje
razpoloženje
Stopila sem ven v hladno
mokro resničnost
in od toplote omótena
sem stopila v napačno vrsto
in se vprašala
kaj čaka življenje

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da bo prihodnji simpozij, ki ga organizira Slovenska teološka akademija v Rimu, posvečen raziskovalcu ciril-metodijske dobe dr. Francu Grivcu...
- da je na zadnji literarni natečaj revije Mladika prispelo 38 proznih in 34 pesniških prispevkov...
- da je UDBA, jugoslovanska tajna policija, imela v Sloveniji 17.000 obveščevalcev...
- da je danes v Sloveniji aktivnih 1.900 Jehovcev (Jehovih prič), zbranih v 29 Jehovih občinah...
- da je pastoralni teolog dr. Zulechner ugotovil, da je v Avstriji samo 27% kristjanov, ki redno prakticirajo krščanstvo, in da se na podeželju krščanska substanca manjša, medtem ko religiozna potreba v velemestih narašča...
- da finska radiofonska služba vsak teden objavlja svoja tedenska poročila v klasični latinščini Nuntii latini, kar je edini tovrsten primer na svetu...
- da se je na decembrski seji slovenskega PEN kluba oglasil predlog, naj bi se postavili pred sodišče pobudniki kočevskega Pokola, slovenskega holokavsta...
- da je Marina Picasso, vnukinja slavnega slikarja, v svoji knjigi "Moj ded sadist in vampir", označila tega svojega sorodnika kot "diabolično bitje"....
- da so kmetje na zahodu Kitajske zahtevali od države pomoč v obliki 5.000 kač, 20.000 vrabcev in 200.000 žab, da bi se borili proti rojem kobilic, ki jim uničujejo pridelek...
- da so letos v Srbiji po 60 letih spet uvedli verouk v osnovne šole kot izbirni predmet...
- da se je s klicem "Lenin je odgovoren za smrt 320.000 duhovnikov" okrog sto članov ruskega pravoslavnega občestva zbralo pred ruskim parlamentom in zahtevalo, naj se balzamirano Leninovo truplo odstrani iz mavzoleja na Rdečem trgu...

Ko je nekega dne oče prišel domov na kosi-
lo, je bilo mogoče že iz njegovega nemir-
nega obraza razbrati, da jutro, ki ga je imel
za seboj, ni bilo eno izmed tolikih brezbarvnih
službenih juter ter da bi si rad razbremenil dušo.
In res, kakor hitro je sezul čevlje in obul copate,
že je začel pripovedovati, kaj se mu je pripetilo.

Službeno se je podal do
uprave pomorske družbe
Tripovich, če me spomin
ne vara. Medtem ko se je
pogovarjal z davčnim na-
meščencem o ekonomskih
zadevah, je vstopil oficir
Wehrmachta, oblečen v ble-
ščečo sivo pelerino nemške
vojske. Bilo je tretjega dne
nemške prisotnosti v Trstu, ko je mama še živela.
Oficir, ki je govoril le pomanjkljivo italijanščino,
se je predstavil in bil prijetno presenečen, ko je
ugotovil, da ima za sogovornika osebi, ki govorita
nemško. Brez dolgih predgovorov je vprašal, ko-
liko premoga bi družba nemudoma potrebovala.
Počakal je na odgovor in ko ga je dobil, je obljui-
bil, da bo še isti teden dostavljen.

Zaradi svojega avstro-ogrske-
ga duševnega ustroja in vzgoje,
ki je je bil deležen, se je očetu ob
takem hitrem in nebirokratičnem
postopku prav gotovo stožilo po
nekdanjih časih. Še toliko bolj,
ker je imel še živ spomin na
pomembnega trgovca na debelo,
ki je zahajal v borzo in ki je iz
iredentističnega idealizma vzgo-
jil oba sinova v tako globoki lju-
bezni do Italije, da sta se med
prvo svetovno vojno borila na
fronti kot prostovoljca v zmago-
viti vojski. Ko je po končani
vojni Trst bil priključen sabaud-
ski kraljevini, je začel na novo
trgovati. Nekega dne se je v bor-
zni palači pogovarjal z očetom
in drugimi trgovci ter se med po-
govorom pritožil nad birokratič-

no počasnostjo in težavami z uvozniškim dovolje-
njem. Eden izmed prisotnih trgovcev, ki je očitno
že spoznal tedanje razmere, ga je vprašal: "Te ghe
ga dà qualcosa?" (Si mu kaj dal?) Trgovec je bil
nadvse presenečen in ker ni mogel razumeti, kaj
naj bi to pomenilo, ga je vprašal, kaj bi mu moral
dati. "Denar, seveda," mu je oni odgovoril. Zgro-

zil se je in zabičal, da on tega
ne bo storil, češ da ni nikoli
storil česa takega pod Av-
strijo, torej da ne bo niti zdaj.
Ker mu je pa sogovornik
jasno predočil, da mu bo v
takem primeru trda predla,
ga je poprosil, naj mu pove,
kako to najboljše izvede. "U-
radnik Vam bo ponudil ciga-

reto iz pločevinaste škatlice. Vi vzamete eno, pri
tem položite denar v škatlico ter mu jo vrnete."

Nekaj dni kasneje je ves potrt pripovedoval,
kako se mu je godilo. Ravnal se je točno po na-
svetu kolege. Ko pa je vrnil škatlico uradniku, jo
je ta odprl ... in izjavil: "Troppo poco!" (Prema-
lo). Pomenljivo je pogledal našega očeta in se pri-
tožil: "Se meritava!" (Če se je splačalo!) Tako je
pripovedoval oče.

Po nekakšnem asociativnem
zakonu se ob tej prigodi poraja v
mojem spominu še naslednja:
nedolgo po drugi svetovni vojni
smo pri ZVU (Zavezniški vojaš-
ki upravi) zaprosili za dovoljen-
je, da bi šli iz Trsta na obisk k
maminim sorodnikom. Bila je to
družina Božiček, ki se je med
obema vojnama morala izseliti
iz Idrije v Maribor.

Potem ko nam je jugoslovan-
ski konzulat podelil vizum, smo
se odpravili na pot z vlakom. V
Sežani smo morali vsi izstopiti
zaradi carinske kontrole. Oče, ki
je bil še vedno navdušen kine-
matografski amater, je imel pri
sebi filmsko kamero z raznimi
dodatnimi aparati. Poletje po

Peter Merku

Iz spominov na starše (XVIII.)

Svetlomer Photoskop K z usnjenim etuijem.

osvoboditvi je bilo izredno vroče in oče je z globokim navdušenjem želel iti na obisk v ljubljeno Jugoslavijo. Še danes ga vidim v pumparicah oziroma Knickerboker, kot jim je on pravil, z naramnicami nad majico s kratkimi rokavi. Imel je s seboj kovček, preko ramen in prsi prepasano filmsko kamero Kodak, s katere je na pasku visel ročni svetlomer Photoskop, ki še danes funkcionira, in sicer brez baterij. Pokazal je kamero, ki so jo vpisali v carinsko izjavo, in na poziv tudi svetlomer. Jugoslovanski carinik, plavalas mladenič, oblečen v temnosivo dvovrstno obleko, je vprašal očeta, kakšen aparat naj bi to bil. In oče je potrpežljivo začel razlagati, da služi za merjenje svetlobne intenzivnosti. Morda iz strahu, da bi utegnil izničiti ljudsko oblast, mu je carinik rekel, da ne sme vstopiti v deželo s takim aparatom. Oče mu je začel še bolj vneto razlagati, a oni mu je večkrat z roko pokazal, naj se vrne, od koder je prišel. Sprva je bil oče izredno poparjen in ni vedel, kaj naj stori, vendar je po kratkem premisleku odločil: "Otroci, vrnimo se v Trst!" Kar smo tudi storili. Tako je neskončno dolgo čakanje na vizum v vrsti pri jugoslovanskem konzulatu v Trstu bilo zaman, ker se je narodna oblast zbala svetlomera.

Po zlomu Italije 8. septembra 1943 in zasedbi naših področij s strani Nemcev, je nova oblast ponovno vzpostavila fašistično stranko P. N. F. (Partito nazionale fascista), ki se je preimenovala v P. F. R. (Partito fascista repubblicano). 28. septembra je bil imenovan za izrednega komisarja stranke za Trst Idreno Utimperghe, ki ga tu navažam le zaradi svojevrstnega imena.

Takratni Il Piccolo je objavil več proglasov, s katerimi so želeli prepričati bivše vojake, naj se spet predstavijo pri nekdanjih poveljstvih, ali spodbujati razne kategorije meščanov, naj pristopijo k pomožnim silam. In marsikdo se je tem pozivom tudi odzval, kot sem imel tudi sam priložnost ugotoviti, ko sem ob ponovnem alarmu med tekom v zaklonišče na naših stopnicah srečal dve dekleti, ki sta z materjo stanovali v zadnjem nadstropju, oblečeni v nove uniforme pomožnih sil. 28. septembra na primer je poziv veljal pomorščakom, 1. oktobra protiletalskim legijam in tako naprej.

Levo lepak, s katerim so promovirali pristop k pomožnim silam; desno lepak s pozivom za prostovoljno vojaško službo.

Med ofenzivo nemške vojske proti utrjevanju partizanskega gibanja na Primorskem in v Istri je 2. oktobra 1943 poleg drugih bila požgana tudi vas Mačkovlje. Ko je prišel oče domov iz urada, nas je opozoril, da je v smeri proti Škednju požar. Šli smo k običajnemu opazovališču - oknu v spalnici, od koder smo v temi gledali skozi daljnogled, kako gorijo hiše. Bili smo v skrbeh za Berto Tul, ki je bila pri nas, ko sva midva s Pavletom bila še majhna, ter za njeno mamo, perico, ki je kak dan pozneje prišla mimo in nam povedala, kaj se je zgodilo.

8. oktobra 1943 (ko je naša mama umrla) je Il Piccolo objavil novico, da je med čistilnimi akcijami bilo ubitih na Tržaškem 3.700 "banditov". Ker so Nemci uvideli, da bi za boj proti partizanom morali imeti na razpolago več vojakov, so ob vojaški oblasti vzpostavili tudi civilno, ki bi seveda morala delovati po njihovi volji. Zato so kar hitro ukrepali.

16. oktobra je bil imenovan za višjega komisarja (Gauleiter und Reichsstatthalter) za nemško Primorje (Deutsche Adriatisches Küstenland) dr. Reiner.

24. oktobra je bil imenovan za prefekta dr. Bruno Coceani in za župana (podestà) odvetnik dr. Cesare Pagnini.

Od 4. novembra naprej so se množili pozivi, naj se mladi moški prostovoljno prijavijo k vojaški službi. Bivši oficirji in podoficirji so se pa kar morali predstaviti ... nič več prostovoljno.

(dalje)

Pripoved Milana Goloba je v prvem delu prišla do točke, ko so ga 1. novembra 1942 britanske sile zajele skupno s celotnim italijanskim regimentom v libijski puščavi. Začenja se vojno ujetništvo, bliža pa tudi vključitev med borce za osvoboditev Primorske.

I. J.

Nekaj dni so nas porivali sem in tja. Nekega dne, ko so nas zopet klicali po imenu in pri tem pošiljali iz ene žice v drugo, me vpraša neki angleški poročnik, ali sem Slovenec. Na moje veliko začudenje je govoril slovensko. Povedal mi je, da, kar je Slovencev, gremo v poseben logor. Drugi dan nas odpelje v oficirski logor. Gotovo so nas začudeno gledali gospod general divizije Trento in nekaj drugih oficirjev, ki so bili zraven. Bilo nas je dvanajst.

Dan za dnem so prihajali drugi. Bilo nas je v kratkem preko sto.

Desetega novembra smo dobili karte, da bi pisali domov s pomočjo Rdečega križa.

Dvanajstega novembra so nas prepeljali iz taborišča Agami (Aleksandrija) v Tahag, ujetniško taborišče, oddaljeno kakih osemdeset km od Kaira.

Čudno se je zdelo nam, še bolj pa ljudem, da z ujetniki tako lepo ravnaajo, da jih prevažajo v osebnih vlakih. Na nas 160 sta bili samo dve straži oziroma dva vojaka.

V logorju smo se imeli lepo kot ujetniki. Vsak večer je bilo čuti veselo slovensko petje.⁸ Po dveh dneh je prišla druga skupina in med njimi tudi Grego Milan. Po dolgem času zopet vidim vaščana.⁹

Hitro so minevali dnevi. Ob nedeljah je pri-

hajal iz Kaira c. pater Jozafat¹⁰ in imel mašo. Profesor Rudolf nas je pripravljajal za v bataljon. Govoril nam je, bil je pravi oče.

29. novembra smo podpisali prošnjo za sprejem v Jugoslovanski bataljon, obenem tudi za državljanstvo.

Nestrpno smo čakali dneva, da nas preoblečejo.

Končno so le pripeljali uniforme. Ves predru- gačen sem se počutil.

Dvaindvajsetega decembra ob desetih zvečer smo odšli med veselim petjem koračnic, z jugoslovansko zastavo na čelu, na kolodvor v Tahag in od tam z vlakom v Palestino. V bližini Hajfe je taboril naš bataljon. Zdelo se

mi je, da gledam Kristusove učence med stari- mi na gosto posejanimi oljkami. Drugi dan je bil slavnostni sprejem.

Božič. Kako rad bi bil doma, da bi skupaj praznovali božič! Mislim na Vas, drage, ki gotovo trpite pomanjkanje v teh kritičnih časih. Veliko ste že pretrpeli, posebno Ti, mamica, še bo treba, a ne dolgo. Drugi božič bomo skupaj uživali te praznike.

¹⁰ Golob napačno piše "Jožef". Frančiškan p. Jozafat (krstno ime Janez) Ambrožič je bil član beneške province. Rodil se je 24. avg. 1903 v Krnici pri Gorjah na Gorenjskem in se izučil za mizarja. Pri 27 letih je stopil v noviciat. Še kot bogoslovec je odšel v frančiškansko kustodijo Svete dežele, kjer je ostal do smrti (2. dec. 1970 v Jeruzalemu). V duhovnika je bil posvečen 18. jul. 1937 v Nazaretu. Nekaj časa je delal tudi v Egiptu. Leta 1942 je postal dušni pastir v Kairu. (O njem na več mestih piše Dorica Makuc v knjigi Aleksandrinke, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 1993, zlasti na str. 153-156, kjer je tudi njegov portret.)

⁸ V Mladiki 2001, št. 5, str. 12-13 je Radislav Kosovel obudil spomine na življenje v taborišču El Tahag in tudi na to, kakšen odličen kuhar je bil Golob.

⁹ Milan Grego, letnik 1921, je bil sosed z Grahovega ob Bači. Umrl je doma pred kakim letom.

Novo leto.¹¹ Kaj vse si želim v novem letu! Bo mogoče uslišano vsaj deloma. Upajmo. Priredili so nekakšno veselico in ob tej priliki delili pakete, ki jih je poslal Rdeči križ iz Kaira.

Enajstega januarja smo imeli slavnostno pri-sego njegovemu veličanstvu kralju Petru Drugemu. Tudi če bi ne bilo prisege, sem bil pripravljen storiti vse za osvoboditev naših podjarmljenih krajev. Saj smo vendar prostovoljci! Isti dan popoldne smo smeli v bližnjo Hajfo. Zelo čuden vtis napravi pogled na mestno vrvenje po tolikem času bivanja v puščavi.

Sedemnajstega januarja nas je poklical dvana-jst podpolkovnik Prosen,¹² tedanji poveljnik bataljona. Določili so nas za posebno službo in že drugi dan so nas poslali v Egipt, v Kairo.

Lepo smo bili sprejeti od naših starih znan-cev: Semolič, Ferjančič, Dolenc, Sivec, Širca in Križmančič. Gospa Merljakova, katera nas oskrbuje in nam je prava mama, je bila skoraj v zadregi in ni vedela, s čim bi nam lepše in boljše postregla. Počutili smo se kakor doma.

Hitro poteka čas z učenjem in s prijaznim kramljanjem Merljakove družinice. Posebno prijetna je njihova hčerka Marica, od kraja zelo

Fotografija Milana Goloba, ki jo je ta padalec nalepil na začetek spominske knjige s pismom materi. Desno, Milan Golob na vrhu piramide pri Kairu.

¹¹ 1. jan. 1943.

¹² O Milanu Prosenu glej Mladiko 1997, št. 4, str. 78, op. 11. V omenjeni številki Mladike je objavljeno oznovsko zaslišanje Milana Boštjančiča, ki je bil v dvanajsterici. Njegovi datumi se ne skladajo z Golobovimi, vendar datum odhoda, 18. jan. 1943, potrjuje Kobal (Ciril Kobal avtorju 27. okt. 2001). To dogajanje opisuje, spet z nekaterimi manjšimi razlikami, še en član skupine, Franc Vidrih (Mladika 1999, št. 5-6).

Na padalskem tečaju pri Suez. (Razen Golobovega portreta so vse tri slike v tej številki iz fotografskega albuma v Golobovi zapuščini.)

Trije padalci iz skupine ISLD. Od leve: Ivan Volarič, Bojan Koler in Milan Golob.

sramežljiva, s pripovedovanjem šolskih in drugih doživljajev.¹³

Devetega februarja smo šli na padalski kurz v bližino Sueza. Za naše delo je pač potrebno tudi to. Seveda je treba precej korajže, ali pa biti malo zmešan. Malo več ko teden dni smo telovadili in se pripravljali za skoke. V četrtek, osemnajstega februarja ob sedmih zjutraj, so nas peljali na aerodrom. Z veselim obrazom, a ne s takim srcem, smo dali nase padobrane. V avion nas je šlo osem.

Nestrpno smo čakali. Dvakrat je zaokrožil nad mestom, kjer smo imeli skočiti. Končno se vžge rdeča luč. Začenja se krik: "Go!", in že so skočili prvi štirje. Zopet gre naokoli. Jaz sem bil

¹³ Ta stavek, ki je v izvirniku brez povedka, je tu smiselno dopolnjen. Šolanje slovenskih padalcev britanske skupine ISLD v Kairu poznamo že iz drugih prispevkov v tej rubriki, tako tudi vlogo družine Merljak, ki jim je v Egiptu v marsičem nadomeščala domače. Gospa Marica Merljak hrani številne fotografije iz tistega časa, ki jih pogosto uporabljam kot slikovno gradivo za to rubriko.

Prišel je dan,
Reo težko pričakovan;
Depri! nam so vrata zdaj,
Fantje, prosti, rešeni ograj.
Enkrat zopet je mogoče
Slovenem dihal prosti zrak,
Opel eva i Hrvalom slobodan jednak.
Rajši kot nazaj v omrežje
Jadron naš preplavamo;
Urno v skok čez skalovje,
Na hribove pojedmo.
Vn lako smo vsi sklenili:
Aen z ograj čim prej oditi,
Neslante tu pustiti;
Aj oni čujejo vsak dan:
Uvrsto sedite "come on".

Radovoljno bomo vse storili,
Očili hraber bit vojak,
Da zmagó bomo zadobili,
Ododili Nemce čez Beljak.
Lahe izženemo čez Pivo;
Fantje, mi pa na naš dom
Užival mir in naše pravo.
Vam pa, Švan Učenikov,
Sreca dali bi zares;
Oravčasno dali naukov,
Mala pač naša je premožnost
In manjša kupit kaj prilžnost;
Naj Tam bo verz in knjiža v spomin,
 saj lo ni-kol v Italiji nekdaj-zločin.
Golob

Poezija Milana Goloba z akrostihom "Profesorju Ivanu Rudolfu v spomin" iz Spominske knjige, v katero se je podpisalo 300 primorskih prostovoljcev in jo podarilo prof. Rudolfu decembra 1942 pred odhodom iz taborišča El Tahag v Egiptu proti Palestini. (Izvirnik hrani profesorjev sin Saša Rudolf.)

prvi v drugi skupini. Sam sem se čudil, da sem tako miren. Zopet luč. Skočil sem k vratom in čakal povelja. Nič ne vem, kdaj sem skočil in kdaj se mi je odprl padobran. Zavedel sem se v zraku. Ne morem popisati občutkov in veselja. Najraje bi zavriskal! V dvanajstih sekundah sem bil na zemlji. Zelo lepo sem padel. Torej, prvi skok se je posrečil. Takoj smo šli nazaj. Še enkrat. Tudi sedaj je šlo dobro. Drugi dan ob isti uri zjutraj. Posrečen prvi skok. Drugi skok nas je napravilo samo dvajset. Začel je pihati veter. Ni bilo mogoče vstati. Vsak se je kaj malega udaril ali opraskal. Jaz nisem mogel za-preti parašuta. Od udarca, ki sem ga dobil, ko sem priletel na zemljo, nisem sploh imel moči. K sreči se je že rešil moj bližnji, Sever, in mi pomagal. Samo enega so odpeljali v bolnico. Ostane še peti skok. To se pravi, zadnji. V soboto zvečer ob desetih gremo na aerodrom. Lepa mirna noč je bila. Malo čuden vtis je napravila tema v avionu, a skok je bil najlepši za prvim. Kurz je končan!¹⁴ V nedeljo popoldne smo prišli nazaj v Kairo. Zvečer smo bili kaj dobro razporeženi v našem Jugoslovanskem domu. Moram pač omeniti, da sem že prej opazoval neko prijazno deklico, a to nedeljo sem se zaljubil zares. Mogoče bo kaj iz tega?!

¹⁴ Kobal, ki je bil na istem tečaju, se spominja le treh skokov, po enega na dan. Telesna priprava je bila zelo zahtevna, saj od bolečin prve dni niso spali (Ciril Kobal avtorju 27. okt. 2001).

Šestega marca do odpotovali naši fantje na svojo dolžnost. Odšli so: Semolič, Ferjančič, Križmančič, Sever in Koler.¹⁵ Po enem tednu smo že izvedeli, da je šlo vse dobro. Nekateri so se nastanili v bližini našega Malega vrha. Sedaj smo mi na vrsti! Ker še nismo izpolnjeni v radiotelegrafiji, imamo še čas.

Na Tvojo že davno prošnjo si bom popravil zobe. Preveč sem jih zanemaril in zato je treba sedaj veliko dela in denarja. Štirinajst zob, seveda zlatih, 37 funtov, to bi bilo približno 3.700 it. lir.

Težko pričakujem odhoda. Rad bi bil v domačih krajih, čeprav se bom moral skrivati in biti v vedni nevarnosti za moje in vseh vas življenje. Ločitev od tod mi ne bo lahka. Omenil sem že, da sem zaljubljen v deklico, v mojo malo Milico, katera je že več let tukaj s svojimi starši.¹⁶ Vedi, mama, da takega dekleta, kot

je Milica, je težko najti dandanašnji. Ako bo sreča hotela, da ostanemo vsi živi, boš imela še veliko sreče z nama. Ona Ti bo vdana hčerka in jaz vedno Tvoj najmlajši

Milan

Tu se končuje prvi zapis v spominski knjigi, namenjen materi. Odhod pa ni bil tako blizu, kot si je Golob predstavljal marca 1943. Proti domovini so ga poslali šele sredi leta 1944, in to iz Barija, ne iz Kaira.

V spominsko knjigo je Milan Golob dodal še dve svoji poeziji, septembra 1943 pa je začel vanjo pisati dnevniške zapise, ki gredo do selitve v Bari. Zadnji zapis z dne 7. novembra 1943 je nedokončan, ker je vsaj en popisan list iztrgan. Tudi to gradivo je zanimivo, saj je v njem več podrobnih podatkov o skupini padalcev, ki sta jo izurili britanska služba ISLD in prof. Ivan Rudolf.

(dalje)

¹⁵ Dejansko so Britanci s padali spustili v noči od 17. na 18. marec Miroslava Križmančiča, Radoslava Semoliča in Nikolaja Severja na Banjsko planoto, Venceslava Ferjančiča, Bojana Kolerja in še Antona Božnarja pa na Smrečje nad Vrhniko. Njihova usoda je bila v tej rubriki že popisana.

¹⁶ Milica Zorn, rojena v Prvačini, ima 78 let in je odšla v Egipt z materjo leta 1935. Naslednje leto sta prišla še oče in brat. Ona je, kot že omenjeno, Danilu Golobu po vojni izročila Milanovo zapuščino. V Egiptu je ostala tudi po vojni. S primorskimi Slovencem si je ustvarila družino, ki se je konec 60. let preselila v Italijo (izjava avtorju 22. sept. 2001).

V prejšnji številki naše revije je bilo objavljeno pismo, s katerim je skupina slovenskih krščanskih laikov maja 1985 izpostavila potrebo, da začne slovensko katoliško občestvo na Tržaškem globok samopremislek. Pismu je bilo priloženo vabilo na srečanje, ki je bilo 25. maja istega leta v Zavodu šolskih sester pri Sv. Ivanu v Trstu in na katerem je o "prenovi" nekoč in danes spregovoril dr. Jožko Pirc, profesor ekleziologije na Urbaniani v Rimu. V poletnih mesecih so sledile duhovne vaje, ki jih je na Mirenskem gradu vodil dr. Janez Gril, tedaj vodja Medškofijskega odbora za študente in izobražence v Ljubljani. Ker so se organizatorji zavedali, "da je treba nekaj storiti, ko občutimo toliko žgočih problemov, da je treba marsikaj razčistiti, ko se

zdi, da naša skupnost nima jasnih ciljev sredi tolikih potreb, ki jih postavljata čas in naše stanje" (iz okrožnice z dne 19. septembra 1985), so jeseni priredili še eno srečanje z dr. Pircem, namenjeno poglobitvi že obravnavanih vprašanj z ozirom na našo krajevno stvarnost. Ob koncu tega prvega sklopa je bil 25. oktobra 1985 razposlan povzetek¹ s poglobitvami načelnimi spoznanji in predlogi. Razmišljanje se je glasilo takole:

"Med skupino laikov v Trstu se je porodila zamisel, da bi sprožili razmišljanje in razgovore o položaju slovenskih katoličanov na Tržaškem, o žgočih problemih in perspektivah. Šlo naj bi za iskanje, ne samo za strokovna predavanja, saj se vprašujemo, kakšen naj bo odgovor kristjanov na izziv našega časa pri nas, sedaj.

Sklenili smo, da začnemo s pogledom nazaj v našo preteklost. To je bilo povezano s teološkim razmišljanjem ob sedanjem cerkvenem nauku, med razpravo pa so seveda prišla na dan vprašanja, kot so dialog, pluralizem, klerikalizem, ločitev duhov, vloga katoličanov itd.

Ob koncu uvodnega dela bi lahko kratko - zato tudi nepopolno - povzeli nekaj spoznanj, ki so se oblikovala v dosedanjih razgovorih.

Uvodoma smo ugotovili, da se katoličani lastne preteklosti na splošno nimamo kaj sramovati, zato so odveč kaki manjvrednostni kompleksi.

¹ Povzetek so oblikovali organizatorji srečanj na podlagi predavanja in razprave in torej ni nujno, da odraža stališča predavatelja.

Če naj prenova raste iz našega verskega prepričanja, mora biti vedno tudi osebna prenova, ki naj temelji na osebni izkušnji, prepričanju, doslednosti, vesti.

Prenova mora tudi temeljiti na trdnih teoloških temeljih sodobnega cerkvenega nauka.

Izraz "ločitev duhov" je za današnji čas neprimeren. Tudi ko se katoličan odloča za lastno pot, je velikega pomena slog njegovega nastopa.

Iskati je treba dialog na skupni človeški podlagi, delati "za" in ne le "proti".

Pravilno pa je treba razumeti pojem enotnosti, ki bi jo pravilneje imenovali "edinstvo", da se ne sprevrže le v posploševanje.

"Ločitev duhov" mora gotovo nastopiti na področju morale, vrednot, vesti.

Potreba po združevanju kristjanov med sabo² izhaja iz nujnosti občestva, ustvarjanja okolja, poglobljanja, da se ne prilagodimo sekulariziranemu okolju. Kljub temu da sprejemamo pluralistično družbo in si ne želimo monopolov, ohranjanja vendarle veljavo staro krščansko-socialno geslo: "preobraziti družbo v smislu evangelija".

Kjer se na družbenem področju pokaže pravica ali dolžnost združevanja katoličanov,³ se je treba izogibati nevarnih napak:

- nastopati je treba nekonfesionalno, brez prisvajanja cerkvene avtoritete in kompromitiranja cerkvene hierarhije;
- odpovedati se je treba ekskluzivizmu in se zavedati, da ni konkretne "katoliške" ali "edine" rešitve vsakega problema;
- v polemiki je treba razlikovati med zmoto samo na sebi in nosilcem zmote.

Pomemben je tudi zdrav odnos z duhovnikom, ki mora biti blizu človeku kot celoti, ne le v duhovnih zadevah, vendar se njegova avtoriteta manjša, kolikor bolj je zadevno področje oddaljeno od njegovega verskega poslanstva."

(dalje)

² Tu je bilo mišljeno, naj kristjani skrbijo, da ob vključevanju v družbene strukture in sodelovanju z drugače mislečimi ohranijo tudi prostor za medsebojno srečevanje, kjer naj tudi v organizirani obliki skrbijo za krščansko vzgojo, za poglobitev svoje vere, za učinkovitejše posredovanje krščanskih vrednot širši družbi itd.

³ Mišljena so bila kulturna ali politična gibanja, ki se sklicujejo na krščanske vrednote.

Seattle, Wash. Dogodki nas prehitevajo, poročila o načrtovanih srečanjih se morajo umakniti pretresljivim sporočilom o katastrofalnih pretresih v svetu. Življenje vendarle teče.

Prekmurski rojaki so se hoteli oddolžiti spominu Viktorja Antolina, Slovenca v svetu, ki je zadnja desetletja svojega življenja prebil v Združenih državah - umrl je leta 1984 v Emmitsburghu, na meji med Marylandom in Pennsylvanijo. Tam je tudi pokopan.

Ameriška domovina je vedela zanj. Ko je urednik prof. Vinko Lipovec odhajal v pokoj, se je AD pogajala z njim, da bi prevzel uredništvo lista. Od časa do časa je Ameriška domovina poročala o njegovih nastopih na kanadskih dnevih, vendar je malokdo prav vedel, kaj naj bi z njim.

Viktor Antolin je bil pomembna osebnost, ki je zaradi povojnih pretresov občeval, ne da bi mogel prav uresničiti svoje načrte in uveljaviti svoje talente. Malo ljudi je bilo v povojni emigraciji, da bi se lahko kosali z njegovo bistrino in njegovim znanjem.

Že kot študent je kot poročevalec za Slovenca presenečal s svojimi prodornimi analizami idejnih spopadov v predvojni dobi, takoj po vojni je v Rimu s spodbudo Franceta Dolinarja in Rude Jurčeca bil glavni iniciator revije Nova doba, za katero je pisal, urejal, spodbujal; s tem delom je nadaljeval, ko je leta 1948 odšel v Madrid.

Takrat smo - bil sem osebno udeležen, zato govorim v prvi osebi - iskali 'prostor na soncu', možnosti nadaljnjega študija kjerkoli na svetu. KSKJ je obljubila podporo štirim študentom - Viktor je bil med izbranimi - za študij v Ameriki, a je ostalo samo pri obljubi.

V Rimu ni bilo mogoče ostati, Madrid je bil vabljiv in 'mogoč'. Tam je Viktor končal univerzo in dosegel doktorat, a za zaposlitev tam ni bilo možnosti. Zato je leta 1956 odšel v Kanado, nekaj let kasneje od tam v Združene države. Za rastočo družino - z ženo Ivanko sta imela trinajst otrok - je bila skrb zanjo na prvem mestu.

Viktor je bil skrben zasledovalec slovenskih ustvarjanj doma in po svetu. Že kot srednješolec. V Ameriki je zaradi omenjenih okoliščin le malokdaj prišel do veljave. To je pač cena, ki jo plačujemo v

emigraciji. Nekaterim se odpirajo nove poti, marsikom se zapirajo.

Družina poroča o srečanju v Odrancih, Viktorjevem rojstnem kraju, kjer so se ga spomnili njegov sošolec mariborski škof Smej, njegov prijatelj Jože Bernik in sodelavec Peter Klopčič. Janez Arnež je za to slovesnost pripravil knjižico z naslovom MISLI IN IDEJE, v kateri je zbral Viktorjeve eseje in študije, objavljene v težko dosegljivih publikacijah.

Jedro teh dokumentov so objave v Slovincu že med vojno, nato pa pisanja v reviji Nova doba, ki jo je s sodelavci leta 1946 ustvaril v Rimu in z njo nadaljeval v Španiji. Kasnejši prispevki so predvsem njegovi govori v Kanadi in v Združenih državah.

Zgodovinarji slovenske preteklosti bodo morali seči po teh študijah in priznati, da njegovih prodornih pogledov

ni mogoče potisniti ob stran. V njih je najti predvsem resno tehtanje idejnih gibanj predvojne in medvojne dobe, brez napadanja, brez stereotipnih obtožb, z mirnim ocenjevanjem, podprtim z dokaznim gradivom, ki ga seveda danes v emigraciji ni mogoče doseči, in ki ga marsikdo v današnji Sloveniji zlahka prezre. Ta knjiga jih bo opozorila na Viktorjeva gledanja in bo postavila na laž trditve, da je bilo izseljenstvo odmaknjeno od Slovenije v taki meri, da ni moglo razumeti idejnih tokov predvojnih in povojnih let.

Posebna zahvala gre Janezu Arnežu, da je iz grada, ki ga hrani v svojih arhivih (Studia Slovenica), danes nameščenih v Škofovih zavodih v Šentvidu, izbral te bogate Viktorjeve prispevke - da ne gredo v pozabo. Objavljeni dokumenti dokazujejo, da ljudje v emigraciji - Viktor med njimi - niso sanjali o nostalgичnem vračanju v predvojno dobo, ampak so prodorno iskali novih poti, z evropsko in svetovno razgledanostjo, ne da bi sprejemali komunistično utesnjenost in se sprijaznili z materialističnimi in pragmatičnimi načeli.

Upam, da bo knjiga dosegljiva tudi v Ameriki. Izšla je v zbirki Special Series pri Studia Slovenica. (Ameriški naslov: 13209 Hathaway Drive, Silver Spring, MD 20906). V Sloveniji stane 2500 tolarjev.

Jože Velikonja
Ameriška Domovina 18.10.2001

Viktor Antolin, *Misli in ideje*

V KRALJESTVU KONDORJEV IN NEVIHT

Zbornik s tem naslovom in s podnaslovom Pol stoletja andinizma slovenskih izseljencev v Argentini, ki sta ga decembra izdali Slovenska kulturna akcija iz Buenos Airesa in Mohorjeva družba iz Celja, so predstavili 1. februarja v prostorih Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani. Skupinsko antološko delo je bilo izdano v spomin na dr. Vojka Arka, šteje 414 strani in vsebuje veliko barvnih ter črnobelih dokumentarnih slik. Na predstavitvi sta nastopila "argentinsko-sloenska" glasbenika Juan Vasle in Ivan Vombergar. Iz svojih del je recital Tone Kuntner, spregovorili pa so pisatelj Zorko Simčič, planinski publicisti Franci Savenc, Stanko Klinar, Tone Stroj in drugi.

ZNAMENJA

Zveza slovenskih kulturnih društev je v Gorici izdala zbirko 36 pesmi dvanajstih avtorjev, vezanih na Goriško. Uredil jo je Aldo Rupel, oblikoval Boris Lutman, uvod pa je napisala Nadja Marinčič. Zbirko je 6. februarja predstavil v Kulturnem domu v Gorici prof. Miran Košuta.

25 LET ZBOROVODJA

V Boljuncu je bil 2. februarja jubilejni koncert moškega pevskega zbora Fran Venturini od Domja, ki ga 25 let vodi Ivan Tavčar iz Kopra. Čestitali so mu dolinski župan Boris Pangerc in drugi predstavniki, ne nazadnje gostujoči zbori s svojimi nastopi.

UMRL P. ANTOLLOVICH

Na Češkem je 23. februarja umrl p. Vittorio Antollovich iz reda Marijinih služabnikov. Pokopali so ga v Trstu, kjer je dolgo delal v begunskih taboriščih, v letih 1982-92 pa je bil župnik pri Sv. Ani. Takrat je lepo skrbel in maševal tudi za slovenske vernike. Nato je odšel na Češko, kjer je ustanovil samostan in skrbel za pet župnij. Rodil se je v okolici Pulja leta 1924.

UMRL LUCIJAN VOLK

Dne 5. februarja je umrl tržaški časnikar in politik Lucijan Volk. Rodil se je 10. marca 1933 v Trstu. V letih 1964-76 je bil poklicni tajnik Kmečke zveze v Trstu, od 1976 do upokojitve 1988 pa gospodarski urednik na Primorskem dnevniku. Pisal je tudi za tednik Gospodarstvo in Jadranski koledar. Na političnem področju je bil 15 let v slovenski komisiji in v pokrajinskem vodstvu socialistične stranke PSI. Kot njen predstavnik je bil leta 1970 in 1975 izvoljen v tržaški pokrajinski svet. V letih 1970-75 in 1977-80 je bil pokrajinski odbornik za javna dela oz. kmetijstvo. Bil je tudi v pripravljalnem odboru Mednarodne konference o manjšinah v Trstu leta 1974 in imel referat o družbeno-gospodarskih spremembah slovenske narodne skupnosti na Tržaškem. V letih 1977-83 je bil prvi slovenski član izvršnega odbora tržaške trgovinske zbornice.

PRELAT JEZERNIK 80-LETNIK

Prelat dr. Maksimilijan Jezernik je 22. februarja praznoval 80-letnico. Rodil se je v Gornji Radgoni, od leta 1942 pa živi v Rimu, kjer je študiral, bil posvečen leta 1949, nato pa opravljal vrsto odgovornih cerkvenih služb (profesor in nekaj časa rektor univerze Propaganda Fide, tajnik univerze Urbaniana). Do 28. septembra lani je kot rektor 36 let vodil papeški zavod Slovenik, v letih 1983-99 je bil generalni postulator v postopku za razglasitev škofa Antona Martina Slomška za blaženega, vodil je vse dosedanje simpozije Slovenske teološke akademije v rimskem Sloveniku itd.

UMRL IVAN RENKO

V Ljubljani je 30. januarja umrl nekdanji jugoslovanski generalni konzul v Trstu (1974-79) Ivan Renko - Jakec. Rodil se je 29. septembra 1922 na Ložicah. Med vojno je bil soborec Janka Premrla - Vojka, o čemer je napisal knjigo Vojkov vod. Po vojni je bil časnikar in politik.

PREŠERNOVE NAGRADE

Na osrednji slovesnosti ob dnevu slovenske kulture so 7. februarja v Cankarjevem domu v Ljubljani izročili Prešernovi nagradi glasbeniku Vinku Globokarju (ki je bil tudi slavnostni govornik z besednim in glasbenim nastopom) za življenjsko delo in pesniku Milanu Jesihu za pesniški opus. Nagrade iz Prešernovega sklada so prejeli pisatelj Andrej Blatnik, pevka Bernarda Fink Inzko, igralka Polona Juh, oblikovalec Matjaž Medja in koreografinja ter plesalka Tanja Zgonc.

Na slovesnosti je nastopil orkester Slovenske filharmonije, ki ga vodi Marko Letonja, s solisti in zborom Consortium Musicum.

JADRO ŠT. 10

Konec lanskega leta je izšla 10. številka revije, pravzaprav zbornika Jadro, glasila istoimenskega društva iz Ronk. Uredil jo je prof. Karlo Mučič. Bogata vsebina, podprta s fotografskim gradivom, polni 68 strani večje oblike.

SKAVTI

Slovenska zamejska skavtska organizacija je imela 27. januarja deželni občni zbor v Nabrežini. Na njem so sprejeli metodološki pravilnik za izvajanje vzgojne metode.

V okviru pobud ob 50-letnici zamejskega skavtizma sta 1. in 2. tržaški steg pripravila zgodovinsko razstavo, ki sta jo 1. marca postavila v Marijanišću na Opčinah, 7. marca pa v župnijski dvorani v Nabrežini. Razglasili so tudi zmagovalce skavtskega literarnega natečaja.

UMRLA S. MIRJAM KOVIČ

Dne 21. februarja je umrla s. Mirjam Kovič. Rodila se je 13. januarja 1936 v Sovodnjah, vstopila med šolske sestre leta 1957 in naredila večne zaobljube leta 1963. Bogato delo na socialnem in vzgojnem področju je opravljala predvsem v Zavodu sv. Družine v Gorici.

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev

Okrogla miza o uporabi slovenščine v javnosti (levo); desno, pianistka Martina Feri nastopa na Prešernovi proslavi.

Društvo slovenskih izobražencev je na višku svoje redne zimske sezone nadaljevalo z zanimivimi kulturnimi srečanji v Peterlinovi dvorani ob ponedeljkih zvečer. Zadnji ponedeljek v januarju sta DSI in Knjižnica Dušana Černeta skupaj priredila okroglo mizo o življenju in delu duhovnika dr. Lamberta Ehrlicha, o katerem so govorili zgodovinarji Boris Mlakar, Bojan Godeša in Tamara Pečar - Griesser. Okroglo mizo je vodil časnika Ivo Jenikar.

Naslednji ponedeljek, 4. februarja, so v društvu predstavili prvo knjigo o gospodarski in socialni zgodovini Trsta, ki so jo pripravili profesorji in sodelavci tržaške univerze Ivo Panjek, Roberto Finzi, Pavle Merkù, Marta Verginella, Aleksij Kalc in drugi. Vsi omenjeni so sodelovali na društveni predstavitvi, pri organizaciji katere je sodelovala tudi Knjižnica Dušana Černeta.

V ponedeljek, 11. februarja, sta DSI in Slovenska prosveta priredila tradicionalno Prešernovo proslavo, ki je bila vsa v znamenju izvirne ustvarjalnosti. Na proslavi so tako podelili 27. priznanja Mladi oder in nagrade 30. literarnega natečaja Mladike. O nagrajevanjih poročamo posebej. Naj tu omenimo le, da je slavnostni govor imela prof. Fulvia Premolin, ki je podžupanja in odbornica za kulturo v občini Dolina in da so pri umetniškem delu prireditve sodelovali še

pianistka Martina Feri, absolventka pri prof. Aleksandru Rojcu na Glasbeni matici v Trstu, ter igralca Radijskega odra Peter Raseni in Nadia Roncelli, ki sta prebrala nekaj odlomkov iz nagrajenih del na literarnem natečaju.

V ponedeljek, 18. februarja, so v društvu predstavili knjigo "Pravica do uporabe slovenščine pred sodno oblastjo in javno upravo", ki jo je izdalo društvo Jadro iz Ronk. Pri okrogli mizi so sodelovali Karlo Mučič, Renzo Frandolič in Ivo Jevnikar.

V ponedeljek, 25. februarja, je bila v Peterlinovi dvorani okrogla miza ob začetku postopka za beatifikacijo msgr. Jakoba Ukmarja. Pri pogovoru so sodelovali postulator g. Dušan Jakomin, g. Marij Gerdol, Silva Resinovič in Tomaž Simčič.

Za prvi ponedeljek v marcu je bil napovedan nastop direktorja Luke Koper Bruna Koreliča, ki pa je zaradi bolezni gosta odpadel. Namesto napovedanega predavanja je bil v ponedeljek, 4. marca, improviziran pogovor, na katerem so izbrali teme za letošnjo Drago 2002.

Napovedani gost direktor Bruno Korelič pa je nastopil v društvu naslednji ponedeljek, 11. marca, ko je govoril na temo o "Gospodarskem sodelovanju med Trstom in Koprom v evropskih perspektivah".

Pavle Merkù, Marta Verginella, Roberto Finzi, Ivo Panjek in Aleksij Kalc so publiki predstavili prvo knjigo o gospodarski in socialni zgodovini Trsta.

100-LETNICA ROJSTVA MARIJE BERNETIČ

Dne 14. marca je minilo 100 let, kar se je v Trstu rodila prva slovenska po-vojna članica italijanskega parlamenta Marija Bernetič - Marina. Zgodaj se je vključila v protifašistično ilegalo in leta 1921 v KPI. Prvič je bila aretirana in obsojena leta 1922, nato leta 1931 in spet 1937, ko je ostala v zaporu do kapitulacije leta 1943. Delala je tudi v Franciji. Leta 1944 je odšla v partizane v Slovenijo. Po vojni je bila do smrti v vodstvih komunističnih, ženskih in borčevskih organizacij. Ob kominformu se je opredelila za Vidalija. Komunistično partijo je zastopala v letih 1955-64 v tržaškem občinskem svetu, od leta 1963 do 1968 pa v poslanski zbornici. Na umestitveni seji je spregovorila tudi v slovenščini.

ALEKSIJ PREGARC NAGRAJEN

V okviru mednarodnega literarnega natečaja Trst etnije - poezije, ki ga prireja združenje Altamarea in Skupina 85, so za življenjsko delo nagradili tržaškega pesnika Aleksija Pregarca.

UMRL FELIKS URANKAR

V Salti v Argentini je konec januarja umrl javni delavec Feliks Urankar. Imel je 82 let. Med vojno je bil v slovenki četniški ilegali, po njej pa je bil dolgo med zastopniki liberalnega tabora v Narodnem odboru za Slovenijo.

VLADA SHS

Arhiv Republike Slovenije je izdal še tretjo knjigo Sejnih zapisnikov narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in deželnih vlad za Slovenijo 1918-1921. V njej je gradivo za obdobje 22. 3. 1920 - 9. 7. 1921. Uredil jo je Peter Ribnikar.

PRIMORSKA POJE 2002

S koncertom v Kneži se je 2. marca začela letošnja revija Primorska poje. Do 27. aprila se bo na obeh straneh državne meje zvrstilo 28 koncertov. Prvi koncert v zamejstvu je bil 9. marca v Marijinem domu v Ul. Risorta v Trstu (na sliki zbor Venturini od Domja).

Obnovilo se je tudi plodno sodelovanje z revijo Koroška poje s koncertom primorskih in koroških zborov 10. marca na Trbižu. Občinstvo sta pozdravila tajnik Krščanske kulturne zveze iz Celovca Nužej Tolmajer in trbiški župan Franco Baritussio.

WWW.SLO.ORG.AR

To je naslov spletne strani na internetu, ki jo je konec lanskega leta odprla krovna organizacija slovenske politične emigracije v Argentini Zedinjena Slovenija.

Tednik Svobodna Slovenija v Buenos Airesu je medtem praznoval 60. letnico začetka izhajanja. List, ki ga je ustanovil in do smrti leta 1984 vodil politik Miloš Stare, zadnjih 17 let s sodelavci ureja Tine Debeljak ml. Trenutno ima kakih 500 naročnikov v Argentini, 105 po svetu in 30 v Sloveniji.

34. ALMANAH

Dijaki 5. letnika tečaja Rast XXX., torej Slovenskega srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka v Buenos Airesu, so izdali 34. almanah, tokrat z naslovom Njih dela gredo z nami. Gre za zbirko življenjepisov pomembnih rajnih slovenskih javnih delavcev v Argentini. V mnogih primerih so jih napisali njihovi vnuki oz. mladi sorodniki.

DOKUMENTI

LJUDSKE REVOLUCIJE

Pod naslovom Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji je do leta 1989 izšlo sedem knjig pomembnega gradiva KPS, OF in drugih organizacij NOB od začetka II. svetovne vojne do junija 1943. Potem je zbirka zastala. Zdaj jo je prevzel Arhiv Republike Slovenije, ji spremenil naslov v Dokumenti organov in organizacij narodnoosvobodilnega gibanja v Sloveniji in izdal 8. knjigo za mesec julij 1943. Uredili so jo Marjeta Adamič, Darinka Drnovšek, Metka Gombač in Marija Oblak Carni.

UMRL KARLO ROSNER

Marca je na obisku v Novari nenadno umrl in bil tam pokopan dolgoletni funkcionar na Radiu Trst Karlo Rosner. Rodil se je leta 1922 v Mariboru. Zaradi preganjanja Judov se je med vojno umaknil k zahodnim zaveznikom in se zaposlil pri njihovi informativni agenciji. Junija 1944 je bil v Palestini, nato v Kairu in Vidmu. Junija 1945 je bil v uredništvu Glasa zaveznikov v Trstu, od leta 1949 do upokojitve decembra 1978 pa je bil funkcionar in vodja tajništva na tržaškem radiu. Napisal je nekaj otroških iger.

URAD ZA SLOVENCE

Magdalena Tovornik je zaradi imenovanja za veleposlanico v Parizu pustila službi državne sekretarke in vodje Urada vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu. Vršilec dolžnosti vodje Urada je zdaj državni sekretar Iztok Simoniti.

UMRLA PROF. NADA ŽERJAL ZAGHET

V bolnišnici v Avianu je 16. marca umrla tržaška profesorica glasbene vzgoje Nada Žerjal-Zaghet. Julija bi dopolnila 56. leto. Poučevala je na več slovenskih srednjih šolah na Tržaškem, nazadnje pri Sv. Ivanu. Od leta 1961 do 1985 je vodila cerkveni pevski zbor in orglala pri Sv. Ivanu. Iz tega jedra je leta 1976 nastal mešani pevski zbor Marij Kogoj, ki ga je tudi vodila do leta 1985. Vodila je tudi otroške zборе pri Glasbeni matici. Pred slabim letom je izgubila moža Tullia Zagheta, ki je bil tudi glasbeno izobražen in je večkrat pomagal pri nastopih.

DNEVI KULTURE PRI NAS

V skorajda vsakem društvu so se zvrstile Prešernove proslave oz. drugačne prireditve ob dnevu slovenske kulture.

Krovni organizaciji SSO in SKGZ sta priredili proslavo 14. februarja v Špetru. Na sporedu je bila glasbena poustvarjalnost, govorili pa sta urednica Jole Namor in županja Bruna Drobolč. Spričo obletnice odobritve zaščitnega zakona je bila okrogla miza, ki jo je vodil Giorgio Banchig, udeležili pa so se je trije ugledni furlanski javni delavci: bivši poslanec KPI Arnaldo Baracetti, msgr. Duilio Corgnani in bivši videmski rektor, zdaj predsednik pokrajinske uprave Marzio Strassoldo.

Zveza slovenskih kulturnih društev, Zveza slovenske katoliške prosvete in Slovenska prosveta so pripravile skupno osrednjo proslavo, ki so jo izvedli 23. februarja v Trstu, 24. februarja pa v Gorici. Pod naslovom V jasni zvoča je scenarij in režijo podpisala Maja Lapornik. Posvečena pa je bila likoma glasbenikov Lojzeta Bratuža in Ubalda Vrabca. Na oba predvečera, v Trstu in Gorici, pa sta bili srečanja s slikarjem Frankom Vecchietom in njegovimi instalacijami.

Dijaki slovenskih višjih šol v Trstu so pripravili skupno proslavo ob dnevu slovenske kulture po svojem okusu 15. marca v telovadnici v Zgoniku. Za govornika so povabili dr. Pavla Fondo.

SSG V AQUILI

Slovensko stalno gledališče iz Trsta je 15. in 16. februarja uspešno gostovalo v Aquili v Abrucih s Krvavo svatbo Garcie Lorce v predelavi in režiji Damirja Zlatarja Freya. Prvič se je zgodilo, da je katero izmed italijanskih stalnih gledališč uvrstilo v svojo abonmajsko sezono predstavo slovenskega tržaškega gledališča. Predstavniki obeh gledališč so to poudarili na skupni tiskovni konferenci.

KOROŠKA POJE

V Domu glasbe v Celovcu je bila 3. marca revija Krščanske kulturne zveze Koroška poje. Posvetili so jo stoletnici rojstva pesnice Milke Hartman in politika ter šolnika Joška Tischlerja ter 60-letnici nasilnega izseljevanja koroških Slovencev. Nastopilo je 13 zborov in skupin. Govoril je predsednik KKZ prof. Janko Zerzer.

PESEM MLADIH

V Kulturnem domu v Trstu je bila 17. marca revija Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta Pesem mladih. Nastopilo je 18 otroških in mladinskih zborov. Uvodno misel je podala Rossana Paliaga.

SPOMIN NA U. VRABCA

Pobudam v spomin na skladatelja in dirigenta Ubalda Vrabca ob 10-letnici smrti se je pridružil tudi Center za glasbeno vzgojo Emil Komel iz Gorice. Svoje Srečanje z glasbo je 6. marca posvetil njegovemu delu. Poustvarili so ga zbor Gallus iz Trsta pod vodstvom Janka Bana in komorne zasedbe, Silvan Kerševan in Hijacint Jussa pa sta predstavila Vrabčev videoportret.

SLOVENC V 20. STOLETJU

Pri Slovenski matici v Ljubljani je izšel zbornik z referati 19 avtorjev, ki so decembra 2001 nastopili na simpoziju Slovenci v 20. stoletju.

ZBORNİK ZA PROF. NEVO GODNIČ

Na videmski univerzi so izdali 330 strani debel zbornik študij v spomin na prof. Nevo Godnič (1944-1995), ki je v Vidmu predavala slovansko filologijo. Uredil ga je prof. Remo Faccani.

HEROJ IN MUČENIK

Na tržaški škofiji je bilo 29. januarja umestitveno zasedanje cerkvenega sodišča, ki vodi škofijski postopek za razglasitev za blaženega "mučenca krščanske ljubezni" - minorita p. Placida Corteseja (Cres 1907 - Trst 1944). Sodišče, ki ga vodi prof. Ettore Malnati, se je spravilo na delo z veliko zavzetostjo.

Mrvaški minoriti so že konec prejšnjega leta izdali v Zagrebu knjižico Heroj i mučenik Placido Cortese, creski franjevac konventualac, ki jo je na podlagi biografije p. Corteseja v italijanščini izpod peresa p. Apollonia Tottolija iz Trevisa napisal p. Ljudevit Anton Maračič iz Rima (zdaj član vodstva province sv. Hieronima v Zagrebu). Knjigo so slovesno predstavili 27. februarja v cerkvi sv. Frančiška na Cresu ob

robu kapitlja hrvaških minoritov. Poleg avtorja je spregovorilo več patrov, prisotni pa so bili tudi krški škof msgr. Valter Župan, avtor temeljne monografije p. Tottoli in drugi gostje iz Italije, provincial slovenskih minoritov p. Slavko Stermšek in župan Cresa Gaetano Negovetić. Pela je creška ženska skupina Teha.

BOŽJI SLUŽABNIK DR. JAKOB UKMAR

Dne 5. februarja je tržaški škof msgr. Ravignani na škofiji umestil cerkveno sodišče, ki naj vodi škofijski del postopka za razglasitev za blaženega znamenitega slovenskega tržaškega duhovnika dr. Jakoba Ukmarja. Postulator je slovenski dušni pastir v Škednju Dušan Jakomin, ki je že v preteklosti z več publikacijami, poimenovanjem krajevnega doma po Jakobu Ukmarju in drugimi pobudami vzdrževal spomin na tega Božjega služabnika. Sodišče vodi msgr. Libero Pelaschiar. Na zasedanju je tržaški škof prebral pomembno pismo nekdanjega tajnika papeža Janeza XXIII. msgr. Lorisa Capoville, ki potrjuje, da sta si bila Ukmar in kardinal, pozneje papež Roncalli zelo blizu in da je papež upošteval nekatere Ukmarjeve predloge glede vsebine koncilskih dokumentov.

Liku dr. Ukmarja in zahtevnemu delu za beatifikacijo je Društvo slovenskih izobražencev posvetilo okroglo mizo 25. februarja. Spregovorili so postulator g. Dušan Jakomin, cerkveni pravdnik msgr. Marij Gerdol, prof. Silva Valenčič, ki je sodelovala pri prevodu italijanske knjige Alojza Rebule o Ukmarju, in prof. Tomaž Simčič, ki je napisal prvo monografijo o sedanjem svetniškem kandidatu.

Tomaž Simčič, Dušan Jakomin, Marij Gerdol in Silva Valenčič na okrogli mizi v Peterlinovi dvorani.

PUST NA OPČINAH IN V SOVODNJAH

Dne 9. februarja je bil na Opčinah 35. kraški pust. Nastopilo je devet vozov in devet skupin pustnih šem. Med vozovi je prvo mesto odnesla Bazovica s "smrtjo lire". Med skupinami so bili prvi udeleženci s Padrič in iz Gro-pade z "veliko kraško pajacado". Bazovci so odnesli 1. mesto tudi na pustnem sprevodu v Tržiču 12. februarja.

Društvo Karnival pa je 10. februarja priredilo v Sovodnjah 5. pustni sprevod. Udeležilo se ga je šest vozov in osem skupin. Med vozovi je prvo mesto zasedel Štmaver z "alkoholnimi vizijami", med skupinami pa osnovna šola in vrtec iz Sovodenj s "pravljicnim svetom".

SKLAD JOSIP JURČIČ

V Ljubljani so 6. marca podelili nagradi Sklada Josipa Jurčiča (predsednik upravnega odbora je odv. Drago Demšar) za časnikarski preiskovalni pogum časnikarju Večera Miru Petku za pisanje o privatizacijah na matičnem Koroškem in časnikarju Televizije Slovenija Jožetu Možini za dokumentarec o povojnih pobojih Zločin, ki ne zastara.

JOŽEF TOMINC V REVOLTELLI

V tržaškem muzeju Revoltella so 2. marca odprli razstavo portretov Jožefa Tominca (Gorica 1790 - Gradišče nad Prvačino 1866). Na ogled je sto del, tudi iz Goriškega muzeja in Narodne galerije v Ljubljani. Katalog je uredila ravnateljica tržaškega muzeja Maria Masau Dan s sodelavci.

UMRL GEN. PAVEL ŠUC

V Slivju pri Materiji so 16. februarja pokopali generalpodpolkovnika Pavla Šuca. Rodil se je 11. oktobra 1925 v Pliskovici na Krasu. V partizanih je bil leta 1943 v obveščevalnem centru IX. korpusa, leta 1944 pa častnik pri glavnem štabu. Ostal je v vojaški službi in študiral. Napredoval je do namestnika načelnika generalštaba JLA (1984-86). V letih 1968-72 je bil jugoslovanski vojaški ataše na veleposlaništvu v Rimu.

MERKŮ NA ZGOŠČENKI

Društvo slovenskih skladateljev je v zbirki Ars Slovenica izdalo že 29 zgoščenk s Porteti slovenskih skladateljev. Na eni izmed najnovejših je predstavljena tudi orkestralna glasba tržaškega skladatelja Pavleta Merkŭja.

TRŠARJEV HOLOKAVST

Slikar, besedni umetnik, upokojeni profesor na Akademiji za likovno umetnost in likovni kritik Marijan Tršar je 17. februarja praznoval 80-letnico. Ob tej priložnosti je prvič razstavil svoj cikel akrilov velikega formata Holokavst, ki je nastal v letih 1998-99 ob spominu na žrtve komunističnih poveljnih pokolov v Sloveniji. Razstavo so odprli 14. februarja v Galeriji Družina v Ljubljani. Izšel je tudi katalog Marijan Tršar - Slike iz cikla Holokavst. V njem so barvne reprodukcije, esej Milčka Komelja Oči ozelenelih lobanj, tri avtorjeve poezije iz leta 1946, njegov življenjepis in seznam samostojnih razstav.

V župnišču v Trnovem v Ljubljani pa so 8. februarja odprli razstavo njegovih še novejših, radoživih del.

HABSBURŠKI MIT

V zbirki Smeri pri tržaški založbi ZTT je izšel prevod študije tržaškega germanista in pisatelja prof. Claudia Magrisa Habsburški mit v moderni avstrijski književnosti. Oskrbela ga je Ivana Placer. Gre za prvi prevod kega Magrisovega dela v slovenščino. Študija je v izvirniku izšla že leta 1963.

UMRL SLAVKO RUPEL

V Ljubljani so 1. februarja pokopali sodnika in publicista Slavka Rupla. Rodil se je 2. avgusta 1921 v Ljubljani v družini s Proseka pri Trstu kot precej mlajši brat Mirka, Karla in Nade Rupel ter vnuk politika Ivana Nabergoja. Napisal je več strokovnih del, več kot 40 let pa je redno pisal recenzije novih knjig za Primorski dnevnik.

RAZSTAVA ANTONA MIHELIČA

Društvo Ars je v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici 22. februarja odprlo antološko razstavo Antona Miheliča ob 20-letnici slikarjeve smrti. Pripravili sta jo Lučana Budal in Vida Bitežnik. Ob odprtju sta spregovorila Lučana Budal in Joško Vetrih, na flavto pa je igrala Laura Lombardi. Izšel je tudi katalog.

GORIŠKO IZVEŠTJE

Sindikat slovenske šole iz Gorice je na 435 straneh in z bogato dokumentacijo objavil Izveštje državnih srednjih šol s slovenskim učnim jezikom v Gorici za leta 1985-2000. Uredili sta ga Lučana Budal in Nataša Paulin z uredniškim odborom. Predstavitev je bila 22. februarja v Kulturnem domu v Gorici.

Priznanja Mladi oder

Slovenska prosveta iz Trsta in Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici vsako leto podelujeta priznanja Mladi oder ljubiteljskim gledališkim skupinam, ki so v preteklem letu pripravile gledališko predstavo ali igrico. Ta priznanja so letos podelili že sedemindvajsetič. V Centru Lojzeta Bratuža v Gorici so ta priznanja podelili 31. januarja, v Trstu pa na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani v ponedeljek, 11. februarja. Letošnja priznanja Mladi oder za dejavnost v preteklem letu so prejeli, na Goriškem: otroška skupina društva Hrast iz Doberdoba, KD Sabotin iz Štmarva, osnovnošolski otroci iz Štandreža, otroška skupina društva Sedej iz Števerjana, Osnovna šola Abram iz Pevme, mladinska skupina društva Rupa Peč, dramski odsek PD Štandrež, Oder 90, dramska skupina SKPD Sedej iz Števerjana. Na Tržaškem: Otroški zbor Ladjica iz Devina, Osnovna šola Alojz Gradnik z Repentabra, Nižja srednja šola Srečko Kosovel z Opčin, skupina dijakov slovenskih višjih srednjih šol iz Trsta, mladinska skupina Kulturnega društva Slomškov dom iz Bazovice, igralska skupina Tamara Petaros, dramska skupina Športno-kulturnega društva Cerovlje-Mavhinje, dramska skupina Slovenskega kulturnega društva Igo Gruden iz Nabrežine, Slovenski oder in Slovensko dramsko društvo Jaka Štoka s Proseka in Kontovela.

Podeljevanje priznanj Mladi oder v Peterlinovi dvorani v Trstu in govor prof. Fulvije Premolin (spodaj levo).

ZAPISNIK 30. LITERARNEGA NATEČAJA MLADIKE

Komisija literarnega natečaja Mladike, ki jo sestavljajo pisatelj Alojz Rebula, prof. Diomira Fabjan Bajc, prof. Marija Cenda Klinc, prof. Ester Sferco in Marij Maver, je na seji dne 22. januarja 2002 določila naslednje nagrade za prozo in poezijo in jih takole utemeljila:

PROZA

Prvo nagrado prejme prispevek pod šifro Slovo, z naslovom **ANAHİ**. Gre za zelo zanimiv motiv iz argentinskega zdomstva, ki je podan z močnim pripovedniškim zamahom in živahnim stilom. S posebno barvitostjo je pisatelj opisal okolje domačinov - Indiosov in njihov način življenja.

Avtor je **Marjan Schiffrer** iz Ljubljane.

Drugo nagrado prejme prispevek pod psevdonimom Lenca, naslov novele **HANA**. To je močan prikaz slovenske usode, vržene v tuje okolje, podan s temperamentno umetniško roko.

Avtorica je **Marija Senica** iz Maribora.

Tretjo nagrado prejme prispevek pod psevdonimom December, naslov novele **SVEČE V MAHU**. Gre za božični spominski motiv, ki je vgrajen v okvirno zgodbo izseljenke v lepo oblikovani noveli.

Avtorica je **Irma Marinčič Ozbalt** iz ZDA.

Komisija priporoča za objavo še

novele: KAZENSKI BATALJON neznanega avtorja; MIR IN LJUBENZEN Nelde Štok Vojska; HIŠA ŠT. 47 Ide Mlakar; KAR SEJEŠ, TO ŽANJEŠ Marjete Ratkovic; IZGUBLJENA Tarcisie Galbiati Komljanec; ČISTO OBIČAJEN DAN Manke Kremenšek Križman.

POEZIJA

Prvo nagrado prejme cikel pesmi pod šifro Kač Borut. Pesmi razodevajo globoko doživljanje, kulturno verziranost, zraven pa smisel za oživljanje primorske domačnosti.

Avtorica je **Irena Žerjal** iz Trsta.

Drugo nagrado prejme cikel pesmi pod psevdonimom Recept za pesem. V ciklu gre za tradicionalno poezijo, ki razodeva živahno čustvovanje, izraženo v sočnem in klenem jeziku.

Avtorica **Mihaela Mravljak** iz Ljubljane.

Tretje nagrade komisija ni podelila. Za objavo pa je priporočila pesmi Dejana Ladike iz Metlike in Silve Mizerit iz Domžal.

Trst, 22. januarja 2002

SPOMIN NA LOJZETA BRATUŽA

Ob 100-letnici rojstva in 65-letnici smrti narodnega mučenika Lojzeta Bratuža so se na goriškem pokopališču spomnili tega glasbenika in kulturnega delavca pevci iz Batuj in Mirna. Govoril je Marko Vuk.

ODLIKOVANJE ZA JANKA MESSNERJA

Koroški pisatelj prof. Janko Messner, ki je 13. decembra praznoval 80-letnico, je prejel visoko avstrijsko državno odlikovanje. Na Dunaju mu je državni sekretar za kulturo Franz Morak izročil častni križec za znanost in umetnost I. stopnje.

OGENJ NA KAMNU

Pri založbi ZTT je Vesna Guštin Grilanc iz Repna izdala etnografsko raziskavo o kraških ognjiščih Ogenj na kamnu. Izšla je tudi v italijanski izdaji. Predstavitev je bila 9. marca v Kraški hiši v Repnu. Govorili sta etnologinja Martina Repinc in avtorica, nastopila pa je tudi ženska pevka skupina Stu ledi.

JANČARJU GLASERJEVA NAGRADA

Pisatelj Drago Jančar je prejel najvišjo kulturno nagrado, ki jo podeljujejo v Mariboru, in sicer Glaserjevo nagrado za življenjsko delo.

UMRL PROF. FRANC GNIDOVEC

V Buenos Airesu je 20. februarja umrl duhovnik dr. Franc Gnidovec. Rodil se je 29. marca 1914 v Ajdovcu in bil posvečen leta 1938 v Ljubljani. Najprej je bil kaplan na Otočcu, v vojnih letih prefekt v škofovih zavodih v Ljubljani, v begunstvu pa dušni pastir in profesor v taboriščih Senigallia in Barletta, nato v Argentini v letih 1948-65 profesor in dolgo rektor slovenskega semenišča in Rožmanovega zavoda v Adroqueju, v letih 1967-69 profesor na ukrajinski papeški univerzi v Buenos Airesu.

EMIL ČOF 90-LETNIK

Najvišji živeči domobranski častnik, podpolkovnik Emil Čof je v Buenos Airesu 18. januarja praznoval 90-letnico. Leta 1931 je končal vojaško akademijo kot artilerijski podporočnik, pozneje je nadaljeval študij in postal geodetski kapetan. Med vojno je bil v Mihailovičevem gibanju, nato pri domobranci. V Vetrinju je bil maja 1945 imenovan za poveljnika 1. polka Slovenske narodne vojske, ki naj bi ga Angleži izročili jugoslovanskim oblastem na koncu, zato je Čofu uspelo prepričati glavnino fantov in mož, da so se razbežali. V Argentini je bil Čof med drugim 20 let tajnik krovne organizacije Zedinjena Slovenija in dolgo vodja njene pisarne.

NOVI GLAS: JURIJ PALJK ODGOVORNI UREDNIK

Po odstopu dr. Draga Legiša iz zdravstvenih razlogov je februarja postal novi odgovorni urednik tednika Novi glas v Gorici časnikar, pesnik in pisatelj Jurij Paljk, ki je zaposlen pri listu od ustanovitve leta 1996, ko sta se združila Katoliški glas in Novi list. Paljk se je rodil leta 1957 v Velikih Žabljah na Vipavskem, v zamejstvu pa živi od leta 1978.

100-LETNICA MILKE HARTMAN

Krščanska kulturna zveza, Slovenska prosvetna zveza in Društvo slovenskih pisateljev, publicistov in prevajalcev v Avstriji so dan slovenske kulture 6. februarja v dvorani fresk v samostanu v Vetrinju posvetili 100-letnici rojstva pesnice Milke Hartman. Slavnostni govornik je bil Feliks Bister. Nastopilo je več recitatorjev in glasbenih skupin.

HODIL PO ZEMLJI SEM NAŠI

V počastitev 80-letnice izrednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Marijana Zadnikarja so pri SAZU izdali zbornik *Hodil po zemlji sem naši*. V njem so prispevki 29 slovenskih in 3 tujih znanstvenikov v čast uglednemu umetnostnemu zgo-dovinarju.

PROSLAVA ZA MIRKA FILEJA

V cerkvi v Podgori je bila 11. marca na pobudo domačega društva prosla-va ob 40-letnici smrti duhovnika, gla-sbenika in prosvetnega delavca prof. Mirka Fileja. Odkrili so njegov portret, delo Albine Pintar, nastopili so otroški in drugi zbori, govorili pa so Jožko Kragelj, Martin Kranner, Anka Černic in Mirko Špacapan.

MARKO FINK V TORONTU

Kanadsko slovenski kongres je 23. februarja pripravil v Torontu koncert basbaritonista Marka Finka in pianist-ke Nataše Valant. Med 400 poslušalci je bil tudi kardinal Alojzij Ambrožič.

10-LETNICA SMRTI

DR. J. PREŠERNA

Dne 13. marca je minilo 10 let, kar je v Trstu umrl duhovnik, organizator, vzgojitelj in publicist msgr. dr. Jože Prešeren. Spomnili so se ga z mašo, ki jo je daroval msgr. Marij Gerdol v nedeljo, 17. marca, pri Novem sv. Antonu, kjer je rajni več kot 40 let apo-stolsko deloval med Slovenci v tržaš-kem mestnem središču. Ob koncu maše sta spregovorila o njegovem bo-gatem delu Ivo Jevnikar in Vera Lozej.

KARDINAL AMBROŽIČ V GORICI

V okviru priprav na svetovno sreča-nje mladih julija v Torontu, ki se ga bo udeležil tudi papež, je torontski nadškof kardinal Alojzij Ambrožič sprejel vabilo v Gorico in 17. marca vodil so-maševanje za kakih 500 mladih iz se-verovzhodne Italije in Slovenije ter se z njimi nato razgovarjal. Dvojezično srečanje sta s sodelavci pripravila p. Mirko Pelicon in g. Sinuhe Marotta.

Na predvečer je kardinal maševal za slovenske vernike v cerkvi sv. Iva-na v Gorici. Pozdravili so ga goriški nadškof Dino De' Antoni, župnik Cvet-ko Žbogar, v imenu župnijskega sveta pa prof. Martin Kranner, ki je med dru-gim poudaril, da je po goriškem nadš-kofu Missii pred sto leti msgr. Ambro-žič drugi kardinal slovenskega rodu.

SLOVO TREH NAJSTAREJŠIH ZAMEJSKIH DUHOVNIKOV

Zapustili so nas Paskval Gujon, Stanko Žerjal in Franc Malalan

Ambasador Bekeš čestita msgr. Paskvalu Gujonu ob 90-letnici spomladi 1999.

V teku 20 dni so po starostnem zaporedju in v vseh treh škofi-jah preminili trije zaslužni, najstarejši duhovniki med Slovenci v Italiji.

Dne 25. februarja je v bolnišnici v Huminu umrl beneški čeder-mac msgr. **Paskval Gujon**. Rodil se je 1. aprila 1909 v Bijačah, v duhovnika pa je bil posvečen v Vidmu leta 1933. Bil je kaplan v Mažerolah, od leta 1937 do upokojitve pa je bil šest desetletij župnik na Matajurju. Vedno je dosledno uporabljal slovenščino in bil na braniku narodnih pravic. Leta 1974 je v italijanščini izdal knjigo o beneških Slovencih *La gente delle valli del Natisone*, leta 1989 pa narečni molitvenik *Naše beneške molitve*. Za delo v odporniškem gibanju je prejel "garibaldinsko zvezdo" ANPI, za narodnoobrambno delo pa "odličje Slovenske skupnosti".

V duhovniškem domu v Gorici je 7. marca umrl prof. **Stanko Žerjal**. Rodil se je 14. junija 1914 na Brjah, v duhovnika pa je bil po-svečen leta 1935 v Ljubljani, kamor se je bil zaradi težav s fašisti preselil leta 1931. V letih 1936-38 je bil kaplan v Škocjanu pri Mo-kronogu, v letih 1938-43 župnijski upravitelj v Kalu nad Kanalom, od koder se je umaknil pred partizani, nato je služboval v različnih krajih na Goriškem in Tržaškem, najdlje v Gabrjah (1956-70) in Šempolaju (1970-81). V šolskih letih 1946/47 - 1955/56 je bil tudi profesor literarnih predmetov v Trstu in Gorici. Že kot dijak se je narodnoobrambno udeleževal, do konca pa je bil živahen publi-cist in diskutant.

Franc Malalan.

V nabrežinskem sanatoriju je 16. marca umrl duhovni pomočnik v Ricmanjih g. **Franc Malalan**. Rodil se je 1. decembra 1910 na Opčinah, stopil med klaretince in bil posvečen v duhovnika leta 1935 v Rimu. Dolgo je služboval v Catanii na Siciliji, kjer je bil znan kot apostol revnih. Pozneje je zaprosil za inkardinacijo v tržaško škofijo in v letih 1969-92 skrbel za slovenske in druge romar-je v Marijinem svetišču na Vejni. Od leta 1992 je pomagal v Ricmanjih in pri Domju.

Stanko Žerjal na Dragi 2001.

zamejska in zdomska literatura

MARIJA PIRJEVEC: TRŽAŠKA KNJIGA

Pred kratkim je izšla pri Slovenski Matici v Ljubljani TRŽAŠKA KNJIGA, ki obsega pesmi, zgodbe in pričevanja. Izbrala in uredila jo je tržaška vseučiliška profesorica dr. Marija Pirjevec. Gre za nadaljevanje slovenske trilogije, ki jo sestavljajo Ljubljanska knjiga, Mariborska knjiga in sedanja Tržaška knjiga. Vse tri so izšle seveda pri isti založbi, z enako opremo in vsebinsko razvrstitvijo ter pričajo o vsebinskem, idejnem in jezikovnem bogastvu slovenske literature od začetkov do danes. Tržaška knjiga se je pridružila prejšnjima, vendar pa ni zadnja, saj sega s posameznimi ustvarjalci v sam vrh slovenske literature, večkrat pa vse prekaša. Jasno pa je, da vse tri sestavljajo vseslovensko literaturo. Morda bi še to poudarili, da se je slovenska tiskana literatura začela prav v Trstu, kjer je Primož Trubar sestavil prvi knjigi Abecednik in Katekizem leta 1551.

Tržaški škof Peter Bonomo je ves čas podpiral in brnil Trubarja. Najprej mu je pomagal, da je dokončal študije v Nemčiji, potem je skrbel za njegove službe, tudi v Nemčiji, kamor je Trubar pobegnil. Sam je Primož Trubar zapisal: "V Trstu me je od mladih nog vzgajal škof Peter Bonomo, učen in zelo pobožen mož."

V Trstu si je vsaka narodnost ali verska skupnost v središču mesta postavila reprezentančne stavbe, cerkev ali dom, hotel itd. Tudi Slovenci niso zaostajali za drugimi, nasprotno, tekmovali so z italijansko večino. Ko so si dovolj opomogli, so si zgradili Narodni dom na posebno izbranem in uglednem mestu. V njem je bil hotel, restavracija, banka, gledališče, telovadnica in prostori za druge dejavnosti in organizacije. V domu se je razvijalo vse slovensko kulturno in gospodarsko življenje, zato so ga fašisti 13. julija 1920 javno zažgali. Požig je odobraval tudi oblast, saj nihče ni smel h gorečemu domu, da bi gasil, tako je ves Narodni dom pogorel. Odškodnine ni bilo, tudi ga niso smeli obnoviti. Prostor so nato prodali Italijanom.

Da se je slovenščina od nekdaj uporabljala tudi v višjih slojih, dokazujejo slovenska pisma baronice Marije Isabelle Marenzi (Coraduzzi) iz 17. stoletja, ki jih je objavil prof. Pavle Merku.

V Trst je prišel leta 1827 za generalnega svetnika duhovnik in profesor Matevž Ravnikar, ki je opravljal duhovniške posle in se na vseh krajih in koncih razdajal, da je postal prvi tržaško-koprski škof. Bil je tako nadarjen in delaven, da je končal višjo gimnazijo v treh letih, prav tako bogoslovje. Na željo predstojnikov je poučeval dogmatiko v ljubljanskem bogoslovju, istočasno je bil vodja semenišča, nedeljski pridigar in profesor na liceju, kjer je predaval teologijo in svetopisemske vede. Kot škof v Trstu in Kopru je bil sprva brez duhovnikov, zato se je zelo trudil, da je posebno s slovenskimi duhovniki zasedel vse župni-

je, da je moglo versko življenje v redu potekati. Škof Ravnikar je bil na vseh mestih in položajih izredno podjeten in delaven, zlasti v Trstu je naredil ogromno, zato je bil priljubljen pri predstojnikih in vernikih.

Poseben poklic so imele mlade primorske matere, ki so takoj po porodu odhajale kot dojilje v Egipt. O tem pripoveduje pisateljica Pavla Hočevar.

V dobi moderne je delovalo v Trstu in okolici več pesnikov in pisateljev, ki so zelo razširili in poglobili oblikovno in vsebinsko podobo slovenske moderne literature. Dragotin Kette in Josip Murn Aleksandrov sta spadala v znamenito štiriperesno deteljico. Oba segata v sam vrh slovenske poezije. Murn je dobil šele po smrti pesniško zbirko, Kette pa je ostal pri eni sami zbirki.

Izmed štirih se je najviše povzpел Ivan Cankar, ki ima 20 knjig Zbranih spisov in se je uveljavil tudi v svetu. Oton Župančič spada v sam vrh slovenske poezije, prevedli pa so ga tudi v tuje jezike.

V dvajsetem stoletju so se dvignili na svetovno višino Ivan Pregelj, Boris Pahor in Alojz Rebula. Vsi trije so avtorji povesti in romanov, največ iz slovenske preteklosti in sedanosti, vsi so doživeli prevode v tuje jezike in priznanja doma in po svetu.

Pregelj ni samo globok in psihološko vsestranski pisatelj, ampak je tudi oblikovno tako raznovrsten in poglobljen, da se odlikuje pred vsemi.

Pahor je glasnik slovenskega zatiranja v Italiji, življenjsko mnogovrsten in vsestranski, bil je v zaporu in v taborišču, zato pogosto podaja zatiranje Slovencev v šoli in javnem življenju. Njegova dela prevajajo v francoščino in nemščino.

Tudi pisatelj Alojz Rebula rad poustvarja tržaško preteklost, v knjigi pa je prisoten z deli, ki obravnavajo čas reformacije (Zeleno izgnanstvo), fašizem (Snegovi Edena) ter poveljno obdobje (Senčni ples in Vinograd rimske cesarice).

Seveda pa je mlajših pesnikov in pripovednikov toliko, da ni mogoče vseh niti naštetih, še manj pa oceniti. Lahko rečemo, da slovenska literatura uspešno napreduje, morda bolj po obsegu in množini kot po globini in umetniški izdelanosti.

TRŽAŠKA KNJIGA prinaša tudi eseje, zgodovinske razprave, spomine, politične govore in razmišljanja, tako da gre za raznovrstno vsebino, ki ima kot skupno izhodišče mesto Trst in okolico. Profesorica Pirjevec je na podlagi obsežne bibliografije sestavila kakih trideset strani dolgo razpravo z naslovom Tržaška zgodba, v kateri so strnjeno, a jasno predstavljeni mejniki naše preteklosti.

Knjiga je bogato ilustrirana, saj jo krasi 21 reprodukcij (slike in dve fotografiji) v veliki večini slovenskih likovnih umetnikov, na platnicah pa je Černigojevo olje Veliki kanal iz leta 1915. Izbor umetnikov in njihovih del je opravila

profesorica Jasna Merku, ki je tudi napisala kratek esej o likovni ustvarjalnosti v Trstu in portrete predstavljenih umetnikov.

Spremembo besedo k TRŽAŠKI KNJIGI, natisnjeno na ovojnici, je prispeval pisatelj Drago Jančar, njegovim zaključnim mislim pa lahko samo pritrdimo:

"Tržaška knjiga s svojim razgibanim in obsežnim kro-

nološkim izborom pričevanj literarnih besedil ponuja potovanje skozi čas velikega in znamenitega obmorskega mesta, kakor so ga videle oči slovenskih besednih in likovnih pričevalcev in ustvarjalcev. In na mnogih mestih, kjer poleg zanimivih pričevanj zablestijo umetniški dosežki, se lahko zazremo v slovenski del dvojne duše tega tako bližnjega, a hkrati tako daljnega mesta."

ocene knjige

RAZNI, JADRO 10, Ronke, november 2001 - 67 str.

Tokrat se nam v branje ponuja *Jadro*, glasilo Slovencev v Laškem: v resnici gre za nekakšen zbornik, ki so ga uredili ob priliki desete, jubilejne številke tega pomembnega glasila tamkajšnje slovenske skupnosti. Okrogla obletnica publikacije je obenem pomemben mejnik v življenju in plodnem delovanju slovenskega društva *Tržič*: člani uredništva so namreč že v uvodu naglasili pomen desetletnega nenehnega vzpona laških Slovencev in ob tem podčrtali zgodovinske premike v odnosu italijanske države do vseh manjšin na njenem ozemlju in do Slovencev še posebno, saj zaščitni zakon, splošna določila o zgodovinskih manjšinah v Italiji in nov sedež društva *Tržič* predstavljajo velik uspeh za slovenskega človeka na zahodni narodnostni meji; člani odbora pa se ravno tako zavedajo, da društvo *Tržič* čaka še veliko narodnobuditeljskega, organiziranega dela, da se bo slovenska manjšina v Laškem spustila v svet ne le s polnim jadrom, temveč predvsem s krmilom, sidrom in kompasom oziroma z zavestjo o lastnih koreninah in o kulturnem utripu svoje skupnosti. K temu torej teži deseta, jubilejna številka glasila *Jadro*: za njegovo izdajo je poskrbel Karlo Mučič, eden izmed stebrov slovenske skupnosti v Laškem, lektoriranje pa je opravila prof. Majda Artač Sturman.

Na približno sedemdesetih straneh velikega formata srečujemo vrsto prispevkov, ki obravnavajo like iz širše goriške preteklosti (npr. pilota Edvarda

Rusjana), dalje prisotnost slovenskih mizarjev v trški ladjedelnici, pa strokovni članek o jadranskem morskem ekosistemu, analizo dveh pravnih določil ter še pesniške utrinke izpod peresa priljubljene pesnice Ljubke Šorli in Nataše Gombač, vrsto zanimivosti in kratko prozo: kot vidimo, gre za izredno raznoliko vsebino, pač z namenom, da bi *Jadro* bilo življenjsko, privlačno in zanimivo tudi za bralca, ki se morda prvič seznanja z večplastnim kulturnim cvetenjem v Laškem.

Ob prelistanju glasila nas najprej pritegne prispevek Silva Torkarja o rabi besede "Bizjakija", katere izvor sega verjetno v zgodnji srednji vek in ki jo je mogoče zaslediti v različnih slovenskih, hrvaških in madžarskih oblikah; kljub večkratnim poskusom pa ostaja njen pravi pomen še danes nerazčiščen. Zanimiv je tudi razpis o zadnjem ovčarju, s katerim je po dobrih šestih stoletjih obstoja zamrla ovčjereja v Laškem: Luisa Gergolet je namreč pripravila intervju z Viktorjem Zelejem, tako je ime ovčarju, ki je pol stoletja pasel ovce po celem dobredobskem Krasu in ki je zadnjih dvajset let bil edini ovčar na tistem koncu. Iz pogovora spoznamo težko življenje pastirja, ki pa lahko nudi veliko zadoščenja tistim mladim, ki so pripravljeni marsikaj žrtvovati in se spoprijeti s poklicem v stiku z naravo. Kot zanimivost je Zele poudaril dejstvo, da je večji del svoje črede prodal mlademu fantu iz Repna, ki tako nadaljuje s to sicer prastaro dejavnostjo, a s sodobnimi prijemi.

V glasilu *Jadro* je med drugim objavljen govor prof. Majde Artač Sturman ob lanski Prešernovi proslavi v

Romjanu: v njem je govornica izpostavila razliko med "jezikom srca" in "jezikom razuma" oziroma med slovenskim in drugimi jeziki. Posebno pomenljiva se mi je zdela njena misel, ki jo tu navajam: "*Lepo je zato gojiti to sladko govorico, za katero se zdi, da na trenutke usiha in ponikne, a vendar spet privablja in navdušuje in prodira na dan. Tako kot Timava. Dokaz za to je ravno ta vaš prostor, kjer sta nasilna in tiha asimilacija skozi težke preizkušnje 20. stoletja močno okrnila slovensko prisotnost.*" (str. 45) Še globlje se je prof. Artačeva dotaknila problematike Slovencev v Laškem, ko je dejala: "*A že kako desetletje je slovenščina, tudi po zaslugi vaših neutrudnih kulturnih delavcev, spet deležna velike pozornosti. Naraščajoče število otrok, ki se vpisujejo v vaš vrtec in osnovno šolo, je najboljši dokaz za to. Videti je, da padajo miselne in ideološke, jezikovne in narodnostne pregrade v dušah in srcih ljudi.*" (str. 45)

Člani uredništva so kot "jezik srca" izbrali pesniško govorico Ljubke Šorli, ki je s svojimi utrinki prisotna na straneh glasila tako v slovenščini kot v italijanskem prevodu, za katerega je poskrbela Srečka Černe Artač: v resnici ne gre za naključno izbiro, saj je Ljubka Šorli učila tudi v Tržiču in Slovenci v Laškem si prizadevajo, da bi osnovno šolo v Ronkah poimenovali po njej.

Glasilo *Jadro* se nam torej predstavlja kot prikupna publikacija zaradi svojega globokega narodnostnega in kulturnega pomena, obenem pa še zaradi slik iz delovanja društva: vabim bralce, naj bodo pozorni na lepo zunanjo opremo, saj se besedila in slike posrečeno prepletajo s čipkarskimi

vzorci, sad truda klekljarskega odseka, ki že petnajst let deluje v okviru društva *Tržič*.

Neva Zaghet

MIROSLAV KOŠUTA: TRIJE VELBLodi ALI PESMI ZA VSAKOGAR

Gre za najnovejšo mladinsko knjigo Miroslava Košute, ki je izšla v velikem formatu in v bogati likovni opremi pri Zadrugi Novi Matajur v Čedadu in jo je uredila Majda Železnik, tiskalo pa grafično podjetje Graphart v Trstu z letnico 2001. Na hrbtu knjige so izpostavljeni strnjeni podatki o pesniku Košuti in ilustratorju Klavdiju Palčiču. Na naslovnici se zvrsti vrsta pisanih velblodov, motiv, ki se ponovi na obeh notranjih straneh platnic na vijoličnem ozadju, kar igrivo poživlja humorno noto celotne zbirke.

Naj se najprej ustavimo pri bogati likovni podobi te knjige. Lahko bi rekla, da v Palčičevem ilustratorskem opusu to delo morda predstavlja sam vrh, saj ne gre le za opremo nekih verzov, za njihovo dopolnitev in popestritev, marveč za zbir vseh tistih karakteristik, ki jih zahteva v polnem pomenu pojem "ilustracija". Palčič je v tem delu res polno izživel svojo slikarsko domišljijo. Lahko bi celo rekli, da gre za samostojno slikarjevo likovno pesniško zbirko, v kateri sta tako lirski kot epski element toliko izrazita in samostojna, da lahko govorimo o dvojnosti te knjige, o njeni dvojni umetniški govorici. Slikar se tu prav z uživaškim razkošjem predaja svojim barvnim in risarskim domislekom: včasih čez poldrugo stran, drugič z zapolnjevanjem čez dve strani ali z igrivimi dodatki, kjerkoli se mu zazdi, tako da uživaš nad to skoraj otroško razživljenostjo. Temu se skoraj začudiš, saj gre za umetnika, za katerega so značilne intelektualistično premišljene rešitve ter nagnjenje k abstraktnemu odmišljanju in zgoščevanju; razumskost in poetičnost se javljata v izmenjujočih se podarkih. Tu pa ko da se je nekako pomladil in se za trenutek vrnil k mladostni svežini ter se likovno razigral. K temu ga je spodbudila prav mladostniška nagajivost pesnikovih verzov.

Za likovni vtis te knjige so značilni odločni zarisi in karikaturno duhoviti,

skoraj personificirani liki iz živalskega sveta ali obrazi, kjer se z drobno potezo izostrijo različni značaji in razpoloženja. Slikar kdaj razsipa z močnimi barvnimi ploskvami, kdaj spet slika z nežnimi, akvarelno mehki toni. Zanimiva je tudi dinamika in igrivost množičnih scen ali poetičnost krajine in tihožitja, katero oživlja s kakim humornim ali zgodbarskim domislekom. Vsekakor gre za živahno likovno podobo te knjige, ki bi bila zgovorna in všečna tudi brez kakršnegakoli besedila, že sama na sebi.

Zdaj se končno pomudimo še pri pesniku. Avtor se v teh 22 pesmih motivno sprehaja po neverjetno pisanih in raznolikih temah in prizoriščih. Tu je Košutova domišljija neizčrpna: prav mu pride tako rekoč prav vse: po Trstu se sprehajajo velblodi ali nosorogi, med podobami ali liki iz narave, iz otroškega in živalskega sveta pa najdevamo tudi ladje, semaforje, galoše, pelerine, palčke, pesnike, koze, pingvine. Vendar ne gre, kot bi kdo pri Košuti pričakoval, za kakšno župančičevsko povedno ali intelektualno podčrtano poezijo. Pesnik pravzaprav nima ambicije, da bi karkoli resno upovedil ali izrazil neke modre misli ali delil nasvete ali postregel s kakšno pesniško nežno podobo. Ne gre mu niti za pripovedovanje zgodb in pripetljajev v verzih. Preprosto mu gre samo za užitek nad jezikovno - zvočno - domišljijisko igro, za preprosto veselje nad tem, kako se mu besede zvrščajo v zabavne kombinacije. Tako rekoč žonglira z besedami in njihovim zvočnim in metaforičnim kalejdoskopom. Zbirki, kakršna je ta, je zato najbolj ustrezen naslov PESMI ZA VSAKOGAR. Vprašanje je le, kdo ima nad to poezijo več veselja, otrok ali odrasli. V tem smislu je zbirka pravzaprav večplastna. Bliže bo tistim otrokom, ki jim je všeč poezija "nonsensa", se pravi tista vrsta pesmi, ki gradi na ljubkih nesmislih in zvočnosti. Pesnik namreč radoživo zvršča besedje v nemogoče zveze in zaporedja, ki pa učinkujejo zabavno in ušesom zvonko: otrok ne tehta pomenov, veseli se smešnih podob, čeprav vsi otroci ne sprejemajo takšne poezije enako prepričano in enako radi. Najbrž bodo te pesmi v določenem smislu zadovoljile tudi odraslega bralca, predvsem tistega, ki ceni muzikalčnost verza, domišljijisko razgi-

banost in predvsem jezikovno bravuro.

Morda bodo nekateri pogrešali v pesmih več Košutove siceršnje pesniške specifične teže: kakšne namige na aktualno dogajanje, kakšno solzo ali nasmeh, kakšno bodico ali duhovito pogruntavščino. Več pa bo najbrž tistih, ki bodo uživali ob nagajivosti in igrivosti ter jezikovnem blešku te zbirke. Najbolj pa bodo gotovo potešeni vsi ob likovni podobi teh Treh labodov.

Zora Tavčar

O NAJLEPŠI SLOVENSKI KNJIGI V LETU 2001

"Med sedemnajstim knjižnim sejmom v Cankarjevem domu v Ljubljani je Strokovno združenje založnikov in knjigotržcev Slovenije dne 28. novembra 2001 podelilo nagrado Najlepša slovenska knjiga v letu 2001 v kategoriji Stvarna literatura knjigi Jožeta Kraševca in sodelavcev Med izvirnikom in prevodi. Ob slovesni podelitvi nagrade dne 29. novembra 2001 je oblikovalka knjige gospa Evita Lukež prejel kipec akademskega slikarja Janeza Boljke, založbi Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Svetopisemska družba Slovenije pa sta dobili plaketo..."

To je besedilo letaka, priloženega knjigi, o kateri danes poročamo. Pri devniku "najlepša" (gosposka platnica, bleščeč papir, bleščeč tisk) naj takoj dodamo pridevnik "monumentalna", saj gre za impozantno publikacijo, ki šteje malo manj kot devetsto strani. Torej delo, ki ga po obsegu morda presega samo v istem letu izdani novi Toporišičev Slovenski pravopis.

Ob takšnem kulturnem podvigu si zasluži poudarjeno predstavitev njegov pobudnik Jože Krašovec. Sicer so v naslovu omenjeni tudi sodelavci, toda zasluga za zamisel knjige kakor za njeno redakcijo je v bistvu njegova.

Dr. Jože Krašovec, rojen l. 1944 v Sodni vasi pri Podčetrtku, spada med najbolj izobražene Slovence. Leta 1976 je doktoriral na Papeškem bibličnem inštitutu v Rimu, leta 1982 na Hebrejski univerzi v Jeruzalemu, leta 1986 pa na Sorboni in na Katoliškem inštitutu v Parizu. Zdaj je redni profesor za eksegezo Stare zaveze na Teološki fakulteti v Ljubljani, predstojnik Katedre za svetopisemske vede, redni član Slovenske akademije znanosti in

umetnosti in redni član Evropske akademije znanosti in umetnosti.

Sveto pismo - bolj Stara zaveza kot Nova - je postalo knjiga njegovega življenja. Posvetil se je raziskavam literarnih, retoričnih in semantičnih problemov hebrejskega Svetega pisma. Njegovo največje delo pa je organizacija in izvedba novega, tako imenovanega standardnega prevoda celotnega Svetega pisma iz izvirnih jezikov, ki je izšel v letih 1996-2000.

Po tem ogromnem naporu - glavni sodelavec je bil Gorazd Kocijančič - je začutil potrebo, da tako rekoč napiše zgodovino tega podviga, ob uporabi vse zadevne dokumentacije in - v glavnem tuje - bibliografije. To bi bil seveda lahko napravil na dosti krajši način. Toda Krašovec si je privoščil najširši kulturni razmah in vključil slovenski prevod v mednarodno kulturno problematiko.

Poročevalec je ob tem ogromnem gradivu v zadregi, saj ima knjiga kar 20 razdelkov, ki jim povrh sledi še povzetek v angleščini ter vrsta avtorjevih časopisnih prispevkov v zvezi s tem delom. Zato se bo treba omejiti na nekatere izstopajoče vsebinske momente. A še prej je prav, da navedemo dosedanje celotne slovenske prevode Svetega pisma.

Prvi, protestantski, je izšel l. 1584. Drugi in tretji, katoliška, sta izšla v letih 1784-1802 ter 1856-1859. Četrti prevod je izšel v letih 1870-1898, peti l. 1914 in šesti v letih 1956-1961. Sedmi in zadnji celotni prevod, za katerega pri tem poročilu gre, pa je nastal v letih 1996-2000.

Prvi del knjige je bolj splošno teoretičen.

Uvodoma Krašovec označi Sveto pismo kot "rastočo knjigo", saj je potrebovala za svoj nastanek - od Geneze do Apokalipse - nekako tisočletje. Nato sledijo zaglavja s posameznimi problemskimi sklopi. Ustavili se bomo, kot rečeno, samo pri nekaterih. Med najzanimivejše spada prvi - Zgodovina prevajanja in interpretacije v teoriji in praksi -, kjer avtor navaja razna stališča do problema prevajanja od antike do danes, od Cicerona in Horacija do modernih Nietzscheja, Nabokova in Octavia Paza. Drugo zaglavje - Izročilo in metoda prevajanja Svetega pisma v antiki - je zanimivo predvsem

za klasično izobraženega bralca. Slovenski bralec ne bo mogel mimo zaglavja Zgodovina in značilnosti slovenskih prevodov Svetega pisma. Četrto zaglavje pretresa Etične postavke za odgovorno in verodostojno prevajanje. Naslednja zaglavja izpostavljajo posebne vidike v prevajalski problematiki, tako na primer nadčasovnost svetopisemskega sporočila in njegovo aktualizacijo.

V drugem delu knjige pa avtor razgrinja problematiko, ki je v zvezi z zadnjim slovenskim prevodom Svetega pisma, od načrta za projekt do prevajanja Stare in Nove zaveze ter usklajevanje prevodov.

Tretji del knjige nosi naslov Spremljevalni dogodki in revizija novega prevoda Svetega pisma. Naj iz obsežne snovi izpišemo samo nekatere naslove: Ustanovitev svetopisemske družbe Slovenije, Mednarodni zbornik Interpretacija Svetega pisma, Polemika glede nekaterih odločitev odbora prevajalcev in sodelavcev (gre za polemiko o pisavi pridevnika "božji" in "Sveti Duh").

Po vrsti avtorjevih časopisnih nastopov zaključujejo knjigo bibliografski seznam ter osebno in stvarno kazalo.

Knjigo je izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, založila pa jo je Svetopisemska družba Slovenije. Izdajo sta podprli Ministrstvo za kulturo ter Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije.

A. R.

MAJDA SENICA VUJANOVIČ: POLONČINE PESMI

Otroško pesniško zbirčico Polončine pesmi je pred kratkim izdala mariborska literarna družba. Izid sta podprli nova KBM banka in Krekova banka v Mariboru ter znani slavistki, profesorici Majda Potrata in Mira Medved. Uredil pa je knjižico predsednik mariborske veje Društva slovenskih pisateljev Marjan Pungartnik. Torej kar ugledni botri!

Zbirka ponuja dvajset pesmic za najmlajše. Ta namembnost je poudarjena tudi z dosledno rabo velikih črk, kar omogoča branje celo najmlajši publiki v vrtcu in prvem razredu.

Vsaka pesem ima svojo lastno celostransko ilustracijo, ki je zelo povedna in obenem humorna. Zarisi predmetov, živali, otrok in kar je še te vrste motivov so odločni in minimalistični; zadosten je osnovni obris s tušem, ki ga avtor izpolni z akvarelnimi barvami nežnih odtenkov. Slikice so izrisane z otroško jasnostjo in podčrtane s hudo mušno ali igrivo izpostavljeno pesnično poetsko domisljico. Tako se duhovitost besednih iger in njihove slikovne podčrtave odlično dopolnjujejo in dajejo bralcu te knjižice dvojni estetski užitek.

Pesnica se je tu povsem predala žanru, ki je še najbolj doma v zgodnji angleški otroški poeziji kot tako imenovana "nonsens poezija", se pravi duhoviti nesmisel, stkan po neki posebni otroški logiki. Ta logika najdeva povezave in zaključke iz samega zvena, zvočnosti in igrivosti rime in podob. Otroka lahko osvoji že kratek spreplet zvočnih besed z zelo rahlo navezavo na realni predmet ali dogodek - ali brez kake logične zveze, pa se pesmice nauči na pamet in jo z užitkom brunda in ponavlja. Ta vrsta otroške pesmi je pravzaprav pri nas redka oziroma predstavlja v posameznih zbirkah mladinskih pesnikov le neznaten in oboben moment. S tem žanrom pa se zdaj spopadajo tudi znani tako imenovani "pesniki za odrasle", vendar je za njihovimi tovrstnimi pesmicami čutiti intelektualno voljo ali razumsko odraslost, tako da jih cenimo le poznavalci poezije, otrok pa jih odklanja. Pri naši pesnici pa obstaja nekakšen naravni instinkt: otroškost in užitek nad poigravanjem na nivoju spontanega dožemanja malega otroka, ki se mu drobna vsakdanost brž prevede v igro besed in zvokov na videz brez logične zveze.

Prav te vrste pesniška struna zazveni naši pesnici na zelo neposreden način v drobnih štirivrstnicah. To besedno tkivo je stkano tako rekoč iz vsenaokrog mimogrede napaberkovanih nepomembnih drobižkov, denimo v otrokovi sobi, na dvorišču, na travniku. Skrajno vsakdanje besedje, vendar spleteno v pajčevinasto tanko pesniško pletivo, ki lahko ponudi roko najmlajšim za prvi vstop v svet poezije.

Če je ta zbirka za najmlajše všečna in vabljiva, k temu posebej pripomore

ilustrator Drago Senica. Po njegovi zaslugi je knjižica primerna in povedna celo enoletnemu malčku s svojo duhovito samostojno povednostjo, ki v nekaterih primerih celo prekaša besedno nadgradnjo. Ilustracije niso le posrečena kombinacija črnega peregnega obrisa in akvarelne zaposlitve, ampak preseneča tudi konciznost celotne risbe, ki je hkrati poezija in zgodba zase. Avtor se je tu izkazal ne le kot skrben ilustrator pesmi, marveč tudi kot imeniten risar po sledih slovitega Boža Kosa. Kot je znano, je Božu Kosu dovolj nekaj potegljajev s črto in že je tu zgodba, humor in psihologija.

Kar človek pri tej knjižici priročnega kvadratnega oziroma skoraj pravokotnega formata z belo platnico pogreša, je troje za takšne zbirke že uveljavljenih dodatkov: notranja zaviha platnice sta tako rekoč prazna, tja bi spadali podatki o avtorici in ilustratorju in morda njuna slika ter seveda drobna beseda o pesmih, pa tudi o naslovu, ki nima utemeljitve v besedilu. V pesmih namreč nastopajo vsa mogoča otroška imena razen Polonce iz naslova.

Če pa bi hotela zapisati kritično besedo ob izidu te zbirke, bi morala reči najprej, da bi si želela v knjigi vsaj še deset pesmi, pri naslednji zbirki pa večjo formalno izdelanost in pesniško prodornost, če pomislim na bogato tradicijo vrhunske otroške poezije pri nas. In če lahko govorimo o umetniškem zadetku v polno, je tu treba na prvem mestu omeniti vsekakor ilustratorja Draga Senico. In ker gre pri zbirki otroških pesmi te založbe šele za drugo knjigo, smemo iz Maribora na tem polju pričakovati plodno rast te knjižne serije za najmlajše.

Zora Tavčar

VINKO BELIČIČ: ŽOLTO-RDEČI VOZIČEK

Pri Mladiki je lani izšla drobna knjižica, zadnji napor pesnika Vinka Beličiča, *Žolto-rdeči voziček*. Knjigo sta ob drugi obletnici pesnikove smrti ponudili založbi v objavo vdova Gabrijela in vnukinja Kristen.

Prizori, ki jih je Vinko Beličič doživel kot ded - nono malih dveh, so prikazani v obliki osemnajstih črtic, v katerih nastopa kot varuh vnukov ob popol-

danskih urah, njun mentor skozi življenje v nenehni skrbi za njuno srečo.

Predmet, okrog katerega se kot v Heysejevi teoriji vrtijo zgodbe, je upodobljen na prvi strani. To je igrača, majhen lesen voziček, primeren, da otrok sede vanj in da ga odrasli vlečejo. Otroka sta Beličičeva vnuka Kristen in Gabrijel, nono pa ju varno in ljubeče vleče po openskih cestah, kjer spoznavata svet, kot so ga pred njima spoznavali njegovi otroci.

Tovrstno Beličičevo prozo že poznamo. Večkrat je namreč v spominih napisal, kako je svoje radovedne štiri fante vodil po Krasu in jim kazal svet. Njegov svet pred zatonom 1999. leta pestrita vnuka in mu posredujeta novo mladost in življenjsko zagnanost.

Sama se ga spominjata:

"Vinko Beličič, na prvi pogled stroga in avtoritarna podoba, je tu pa tam beležil tiste pristne trenutke, ki so najgloblje segli vanj. Čeprav je vestno in vedno potrošal jutranje ure za branje in pisanje, je popoldne komaj čakal, da bi do njega priskakljala Tina in Jelko, njegova edina vnuka, katerima je dan za dnem sledil in z njima delil svojo skrito čustvenost."

Ljubeči nono je tako svoja vnuka spremljal skozi vse letne čase in z njima podoživljal svoje otroštvo: si z zanimanjem ogledoval gradbišče, brcal kostanj, igral na orglice:

"Jelko riše, riše. Nono vidi za naslovom samo vrh njegovega hrbta in rahlo sklonjeno rusko glavico. In igra na orglice. Zdaj so na vrsti državne himne, same slovesne koračnice, glasne še bolj, ker oklepa orglice z obema dlanema in mu ves njihov zveneči zvok polni ušesa. »Modro da-a nam gospoda-ari s svete vere pomočjo...«

Nenadno se Jelko obrne in vpraša: »Nono, kaj igraš?«

Nono osupel preneha in se nasmehe. Je malemu pesem všeč? Kaj naj mu odgovori? Da je to Josepha Haydna cesarska pesem? Vidi sam sebe v malo več kot Jelkovih letih. V nekem podeželskem mestecu hodi od hiše do hiše, od trgovine do trgovine - in poje, kot so ga naučili: »Ajmo, ajmo, vinarje zbirajmo, za vojsko in za zmagajmo« - - noter in ven, nad vrati pekarije pocingljava zvonček... Malo pomisli in pravi: "Tej pesmi se reče

Spominka, Jelko." In igra dalje: »Branim-o mu krono de-edno zoper vse sovražni-ike - -« - malce tiše ko prej, kot bi ga spomin in hrepenenje zanesla v davno pokrajino gozdov, njiv in čistih potokov, sonca in pikanja možnarjev ob klenkanju v vseh podružnicah. »Tej pesmi se reče Spominka, ni lepa?«"

Nonotove tople besede in misli so namenjene zlasti vnuku Jelku, Gabrijelu. Za starejšo Tinco, Kristen, se zdi, da je njen dekliski svet že nekoliko odmaknjen, da se že neizbežno bliža zrelost:

"Tina se še ne zaveda, zato pa čuti nono: nov svet, hladnejši svet je posegel v punčkino življenje. Skrb, strah, tekmovalnost, zavist, prevzetnost in kar je še takih ostrih sap, ki spremljajo človekovo rast, bojo Tinco preskušali in zanašali."

Gabrijel pa je ves nežen in otročji; njegova razlaga "sreče" in "nesreče":

"Sreča je, če srečam kakega gospoda. Če ga ne srečam, je pa nesreča."

Ob dedu in vnukih se soočata dva svetova. Tina da Cenku, to je dedu Vinku Beličiču, domačo nalogo, naj napiše tri stavke o mami. In on izpove:

"Moja mama je imela samo mene.

Živel je sva v samotni hišici, daleč naokoli ni

bilo nobene druge hiše.

Mama in jaz sva živela zelo skromno, zato pa

sva se imela še rajši."

Kako nas ta domača naloga spominja na pesem, ki se je pesniku porajala v ulici Bianca di Savoia...

Beličič ostaja nepozaben v svojih pesmih, čeprav je izšlo več njegovih proznih kakor pa pesniških del. Pesmi je skrbno pretehtal, izpilil in dodelal, proza pa nam je kot njihova spremna beseda v žlahtnem jeziku in izrazu. Doživetja, ki jim je le poezija dala nesmrtnost, v prozi nekako zvodenijo morda v avtorjevem prizadevanju, da bi bralec razumel vse podrobnosti.

Beličičev svet pa tudi v *Žolto-rdečem vozičku* ostaja pristen, z njim se bistveno dopolnjuje pesnikov opus, za njegova vnuka in vdovo pa je to nedvomno najlepša spominska knjiga, kar jih premore svet.

Ester Sferco

Cerkvena oznanila zdomskih Slovencev (3)

Nadaljujemo s popisom cerkvenih oznanil, vestnikov in raznih novic, ki jih izdajajo slovenske župnije raztresene po svetu. V prvih dveh nadaljevanjih smo opisali cerkvene lističe, ki izhajajo v Nemčiji. Tudi v tem popisu bomo nadaljevali s prikazom periodičnih izdaj cerkvenih oznanil, ki so in ki še izhajajo v Nemčiji. Na vrsti je popis periodike, ki je izhajala na severnem Bavarskem.

BESEDA - Glasilo za Slovence na severnem Bavarskem. Glasilo je ustanovil in ga razmnoževal župnik Viljem Stegù. Periodika je izhajala od leta 1986 v Ingolstadt. Izdajal jo je župnijski urad za Slovence. "Beseda" je prenehala izhajati s 17. številko leta 1989, to je le nekaj dni po prerani smrti župnika Steguja.

V prvi številki, ki je izšla novembra 1986, župnik piše sledeče: "Dragi rojak! V rokah imaš prvo številko glasila "Beseda", ki je namenjena prav tebi slovenskemu zdomcu na severnem Bavarskem. Želi te seznanjati z dogajanjem med rojaki na našem področju. Želi te obveščati o pomembnejših dogajanjih v slovenski kulturi. Želi te seznanjati z življenjskim utripom slovenske Cerkve. "Beseda" želi biti vsaj skromna, a tako potrebna vez med nami. Želi ti prinašati svežino materine govornice. Želi ti posredovati vsaj delček kulturnega in duhovnega bogastva naših očetov. Človekova govornica je vedno le materina govornica. Kdor se ji izneveri, se izneveri sam sebi. Kdor jo

ohranja in neguje, živi iz svojih korenin. Ohranjanje materine govornice med našo mladino je naša največja dolžnost in odgovornost."

Skoraj v vsaki številki je uvodnik, ki obravnava kulturno, politično, versko in narodnostno problematiko. Tako v 12. številki iz leta 1988 se gospod Stegù spoprime s problemom sojenja četverici v Ljubljani: "Na proteste slovenskih političnih krogov zaradi poteka sojenja četverici v srbohrvaščini na vojaškem sodišču v Ljubljani, kar je bilo protiuslavno, je Beograd vzvišeno odgovoril, da vojaško sodišče ni v ničemer kršilo ustave. Sledil je odločen govor predsednika slovenskega CK-ja Milana Kučana julija: 'Dejstvo je, da je stopnja identifikacije jezika in naroda, njegove politične suverenosti pri Slovencih maksimalna. Slovenski narod se je kot sodoben narod formiral tudi skozi kulturo ali s kulturo, zlasti literaturo, to je jezik... Nobene države, v kateri ni zagotovljena svobodna uporaba slovenskega jezika in njegove enakopravnosti, Slovenci ne morejo smatrati za svojo državo'".

Kompletno zbirko glasila "Beseda" nam je poklonila gospa Mirella Urdih Merku, ki živi v Erlangenu v Nemčiji. Prav tako nam je poklonila skoraj kompletno izdajo cerkvenih oznanil za Slovence na severnem Bavarskem "Med nami povedano", ki jih izdaja župnik Stanko Gajšek. Naj se ob tej priliki najtopleje zahvalimo gospe Mirelli Urdih za njen velikodušni dar v upanju, da nam bo tudi v bodoče pomagala pri zbiranju slovenskega zdomskega tiska.

V prihodnji številki bomo popisali periodiko "Med nami povedano" Glasilo za Slovence na severnem Bavarskem.

Za zaključek naj pripišemo besede, ki jih je napisala gospa Mirella Urdih, ki se spominja pok. župnika Steguja in glasila "Beseda": "S članki, citati, razmišljanji, intervjuji je v tej po zunanosti sicer skromni, a vsebinsko bogati publikaciji, vedno znova spodbujal k narodni zavednosti in predvsem k učenju materinščine. Marsikateri misel bi se brez dvoma prilegla tudi našim, tržaškim razmeram. Vredno se mi je zdelo, da bi se sad tolikšnega truda ne izgubil."

(Dalje prihodnjič)

GLASILO ZA SLOVENSKE ZDOMCE - NOVEMBER-DECEMBER 1988, št. 13

IZ VSEBINE:

Str. 2
Jezus Kristus -
luč sveta
Str. 3-6
Med nami
Str. 7-8
Na kratko -
od doma
Str. 9.
Naš portret -
Jože Pušnik
Str. 10
Kako naprej?
Str. 11
V znanju
hvalešnosti
Str. 12
Obvestila

GLASILO ZA SLOVENSKE ZDOMCE - JANUAR-FEBRUAR 1989, št. 14

Iz vsebine:

Str. 2
Modrost Križanega
Str. 4-6
Med nami
Str. 7
Ustava in
suverenost
Str. 8
Na kratko od doma
Str. 9
France Prešeren
Str. 11
Cerkve doma
Str. 12
Obvestila

Nove izdaje pri založbi Mladika

M^{založba}MLADIKA

MLADIKA, Trst, ulica Donizetti 3,
tel. 040 - 370846, fax 040 - 633307,
e-mail: urednistvo@mladika.com

za smeh in dobro voljo

- Mira, tvoj bratec naju je videl,
ko sva se objela in poljubila.
Koliko naj mu dam, da bo mol-
čal?

- Ponavadi dobi jurja.
- Prišel sem prosit za roko
vaše hčere.

- Ali imate kaj pod palcem?
- Da me niste napačno razu-
mel? Vašo hčerko sem prišel
snubit, ne pa kupit!

- Žal vas ne moremo zavaro-
vati, ker ste stari 95 let.

- In kaj potem? Statistike ugo-
tavlajo, da umre v teh letih malo
ljudi!

- Ali govori vaš mož sam s se-
boj, kadar je sam?

- Ne vem. Še nikoli nisem bila
z njim, ko je sam.

listnica uprave

DAROVI V TISKOVNI SKLAD

Fr. Blase Chemazar, Lemont, ZDA - 3,69 €; Silvana Markuža, Nabrežina - 30,99 €; Nadia Malalan, Opčine - 5,16 €; Savica Malalan, Opčine - 5,16 €; Sere-na Repinc, Opčine - 5,16 €; Pa-trizia Krevatin, Bazovica - 10,33 €; Aleksander Cergol, Trst - 15,49 €; Rudolf Čuješ, Antigo-nish, Kanada - 25,00 €; Janko Krištof, Rosenthal, Avstrija - 49,48 €; družina Šorli, Gorica - 17,36 €; Mara Cerar Hull, Lake-wood, ZDA - 25,56 €; Ela Schart, Nabrežina - 20,66 €; Anica Štefančič, Križ - 5,16 €; Jožica Breclj, Devin - 5,16 €; Alfonz Žužek, Mavhinje - 5,16 €; Zora in Lojze Semolič, Sesljan - 5,16 €; Davorin Devetak, Milje - 5,16 €; Emil Devetak, Gorica - 5,16 €; Marija Žgavec, Sovod-nje - 5,16 €; Alenka Soban, Doberdob - 5,16 €; Ciril Kobal, Koper, Slovenija - 2,58 €; Julka Štrancar, Sv. Ivan - 9,00 €; Aleksander Mužina, Gropada - 5,16 €; Majda Giralidi, Trst - 33,57 €; Neva Fonzari, Tržič - 25,82 €; Lojze Burjes, Wickliffe, ZDA - 61,62 €; Robert Petaros, Opčine - 29,00 €; Maria Elsba-cher, Pagnacco - 4,00 €; Luci-jan Drole, Gorica - 4,00 €; Ma-rinka Terčon, Solkan, Slovenija - 50,00 €; Marija Batagelj, Trst - 1,00 €; Adrijan Pahor, Gorica - 6,34 €; Marko Kos, Trst - 29,00 €; Edi Bernhardt, Dutovlje, Slo-venija - 1,00 €; Marko Udovič, Trst - 50,00 €; Lojze Debelis, Trst - 4,00 €; Hermenegilda Pertot, Trst - 5,00 €; Marica Do-lenc, Opčine - 9,00 €.

DAROVI V SPOMIN

Ob obletnici smrti prof. Jože-ta Peterlina daruje sin Ivan 50,00 € za Mladiko.

V tiskovni sklad Mladike da-ruje H. P. 50,00 €.

Vsem darovalcem se iskreno
zahvaljujemo.

Rudolf Saksida (1913-1984)

Goriški slikar Rudolf Saksida je začel slikati kot srednješolec, prvič je razstavljal v Gorici leta 1938, leta 1942 pa se je udeležil 23. beneškega bienala v sklopu italijanskega futurističnega paviljona. Dela iz tistega časa v duhu aerofuturizma se niso ohranila, v povojnem obdobju pa se je Saksida vsebinsko in izrazno spremenil. Zračni futurizem so nadomestile spokojne marine iz koprškega obdobja, v Trstu se je približal magičnemu realizmu, včasih pa ga je presegal s prvinami nadrealizma. Te oznake še zdaleč ne morejo zaobjeti miselnih, domišljjskih in čustvenih razsežnosti ustvarjalca, ki je nekoč tako opredelil umetnika in njegovo delo: *“Umetnik občuti ustvarjanje kot nekaj nujnega z željo, da bi si osvojil vse to, kar ga obdaja.”*

In še: *“Umetnikov krik je krik tistega, ki veruje. Njegov izraz se prelije v umetnost, če je bil spočet v čistem in iskrenem otroškem srcu.”*

Kdor se hoče približati Saksidovi umetnosti, ta mora prisluhni njegovim pripovedim, iskati pomene njegovih simbolov in brati sporočila njegovih metafor.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

II 117 986 2002

900201538,2

COBISS ©

Balončki, ni datirano
Olje na lesu
70x60 cm

Delo ni datirano (Saksida ni zapisoval letnic na slike), gotovo pa je nastalo pred 1981 ali prav takrat, tistega leta je bilo namreč razstavljeno v goriškem avditoriju in reprodukcija je bila natisnjena v katalogu kot predzadnja. Domnevno potrjuje tudi dejstvo, da je konec sedemdesetih let slikar vnašal v svoja olja drobce lesa, žakljevine, papirja ali česa drugega, v tem primeru gre za trhlo lubje. Punčka v beli oblekici na modri podlagi neba nežnih odtenkov navidezno veselo teka z balončki v roki. Nad njo se modrina zgošča v temnejše tone in ni prav nič pomirjujoča. Pod deklico se tla lomijo in v razpokah se pojavlja kri.

Razklanost med sanjami in stvarnostjo? Punčka kot simbol čistega otroškega srca, letenje balončkov kot iskanje nedosegljivega? Naj zaključimo s Saksidovimi besedami: *“Vrtati v dušo nekoga je isto kot govoriti samemu sebi.”*

Magda Jevnikar